

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
д.е.н., проф. Лоханова Н.О.

(підпис)
“ ” _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою
«Облік, аудит і податковий консалтинг»
(назва освітньої програми)

на тему: «Облік, аналіз і контроль дебіторської заборгованості підприємств
національної економіки на прикладі ПрАТ «Виноградар»»
(назва теми)

Виконавець:

студентка ЦЗВФН група 4зф1

Николау Світлана Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Добрунік Тетяна Пилипівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ОДЕСА 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	6
1.1. Обліково-економічна характеристика та класифікація дебіторської заборгованості.....	6
1.2. Нормативна регламентація та методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості.....	14
1.3. Проблематика облікового забезпечення дебіторської заборгованості.....	22
.РОЗДІЛ 2. ДІЮЧА ПРАКТИКА ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ПІДПРИЄМСТВІ ПРАТ «ВИНОГРАДАР»	26
2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності ПрАТ «Виноградар».....	26
2.2. Загальна організація обліку дебіторської заборгованості та відображення її у фінансовій звітності підприємства.....	34
2.3. Діюча практика обліку дебіторської заборгованості за її видами на підприємстві ПрАТ «Виноградар».....	40
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІТИЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПРАТ «ВИНОГРАДАР»	46
3.1. Організаційно-практичні аспекти контролю за дебіторською заборгованістю контрагентів.....	46
3.2. Аналітична діагностика стану дебіторської заборгованості	51
3.3. Удосконалення обліку і контролю дебіторської заборгованості.....	65
ВИСНОВКИ.....	72
Список використаних джерел.....	77
Додатки.....	83

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах господарювання підприємств національної економіки сучасної економіки України дебіторська заборгованість є важливою складовою їх фінансово-господарської діяльності, оскільки її обсяги безпосередньо впливають на обсяги оборотних активів, рівень ділової активності на ринку, платоспроможності та фінансову стабільність у майбутньому. Ефективне управління підприємством неможливе без наявності достовірної, актуальної та належно систематизованої інформації щодо обліку дебіторської заборгованості, яка є важливою складовою формування фінансових ресурсів. Підвищити результативність функціонування підприємства можна, насамперед, завдяки своєчасному формуванню облікових даних, що слугують основою для контролю, аналітичної діяльності та виявлення проблемних аспектів у господарській діяльності. На основі такої інформації ухвалюються об'єктивні управлінські рішення та обґрунтовуються напрями підвищення ефективності торговельної діяльності. Організація обліку та контролю розрахунків із дебіторами виступає ключовим елементом стратегічного управління суб'єктами господарювання. Ефективне функціонування цієї складової зумовлює рівень фінансової стійкості підприємства, формує податкову базу, визначає обсяги доходів і витрат, а відтак — справляє суттєвий вплив на реалізацію довгострокових цілей розвитку в умовах ринкової економіки, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення прибутковості господарської діяльності. У зв'язку з цим особливої ваги набуває забезпечення належних організаційно-методичних засад обліку дебіторської заборгованості, що сприятиме отриманню якісної інформації для управлінських потреб і дозволить знаходити ефективні шляхи підвищення прибутковості підприємства та зміцнення його конкурентних переваг на ринку.

Проблематика обліку та контролю дебіторської заборгованості досліджується провідними вітчизняними науковцями, серед яких слід відзначити таких: Бардадим М., Бразілій Н.М., Булкот Г.В., Вітренко О.В.,

Гамова О.В., Зарудна Н. Я. Кравченко О. В., Кобець Т. В., Лоханова, Н. О., Марусич, О., Макаренко А. П., Мамонтова Н. А., Пугаченко О. Б., Сиротенко, Н. А. Стефанович, Н.Я., Чакалова Н. С. Чепець О. Г., та ін. Разом із ґрунтовними дослідженнями, актуальними залишаються питання щодо обліку і контролю процесу формування, наявності та погашення дебіторської заборгованості під впливом факторів зовнішнього середовища.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методологічних засад та обґрунтування практичних рекомендацій щодо вдосконалення функціонування системи обліку та контролю дебіторської заборгованості з метою забезпечення ефективного інформаційного супроводу управлінської діяльності підприємства

Досягнення поставленої мети передбачає реалізацію наступних дослідницьких завдань:

- надати обліково-економічну характеристику та представити класифікацію дебіторської заборгованості відповідно до потреб обліку та управління;
- окреслити нормативну регламентацію та зазначити методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості відповідно до національного облікового законодавства;
- визначити особливості визнання та оцінки дебіторської заборгованості відповідно до вимог національних і міжнародних стандартів;
- визначити проблематику облікового забезпечення дебіторської заборгованості;
- охарактеризувати діяльність підприємства ПрАТ «Виноградар», визначити його організаційну та економічну характеристику;
- дослідити загальну організацію обліку дебіторської заборгованості та відображення її у фінансовій звітності підприємства ПрАТ «Виноградар»;
- надати оцінку діючій системі обліку дебіторської заборгованості на досліджуваному підприємстві;

- розглянути організаційно-методичні аспекти контролю дебіторської заборгованості,
- провести аналітичну діагностику динаміки, структури та якісного стану дебіторської заборгованості, здійснити оцінку платоспроможності підприємства
- надати рекомендації з удосконалення обліку і контролю дебіторської заборгованості на підприємстві ПрАТ «Виноградар»;

Об’єкт і предмет дослідження. Об’єктом дослідження є процес формування, стану та погашення дебіторської заборгованості у діяльності ПрАТ «Виноградар». Предметом дослідження виступають теоретико-методичні та практичні аспекти організації обліку, аналізу і контролю за станом дебіторської заборгованості.

Методи дослідження. Для досягнення мети використано методи індукції та дедукції для аналізу теоретико-методологічних аспектів обліку та контролю дебіторської заборгованості; методи аналізу та синтезу для виявлення спільних та відмінних рис у наукових підходах до розуміння сутності дебіторської заборгованості; методи спостереження та порівняння для оцінки діючої системи обліку та оподаткування на прикладі ПрАТ «Виноградар». Для виявлення основних тенденцій розвитку підприємства використано статистичні методи, а метод порівняння був застосований для зіставлення фінансової звітності підприємства за кілька років. Абстрактно-логічний метод, метод причинно-наслідкового аналізу та метод аналогії були використані для вдосконалення методики бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативно-правові документи з питань обліку дебіторської заборгованості, фінансова та податкова звітність ПрАТ «Виноградар» матеріали науково-практичних конференцій, публікації фахівців-практиків у сфері обліку та оподаткування. У процесі написання роботи досліджені і використані наукові праці провідних вітчизняних вчених в області обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості а також проблематики управління та забезпечення ділової активності підприємницьких структур.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

1.1. Обліково-економічна характеристика та класифікація дебіторської заборгованості

На виникнення дебіторської заборгованості на підприємствах національної економіки впливають різноманітні внутрішні та зовнішні фактори, які пов'язані з організацією господарської діяльності, ринковими умовами, а також фінансовою дисципліною контрагентів.

За визначенням науковців, реалії господарювання суб'єктів національної економіки під впливом негативних факторів, спричинених пандемією та воєнними діями на території нашої держави, спричинили зростання дебіторської заборгованості усіх підприємств, незважаючи на їх розмір. Тобто зростання дебіторської заборгованості спостерігається як у сфері мікро та малого бізнесу, так у сфері великого бізнесу. Найбільший розмір дебіторської заборгованості характерний для великих підприємств, що складає 34,7% від загальної її величини, а також для суб'єктів мікробізнесу – на їх долю припадає 30,0% загального обсягу заборгованості дебіторів [44].

В загальному розумінні, дебіторська заборгованість — це сукупність заборгованостей фізичних або юридичних осіб перед підприємством за поставлені товари, виконані роботи або надані послуги, які ще не були оплачені на момент складання балансу. Іншими словами, це кошти, які підприємство очікує отримати від своїх клієнтів або партнерів у майбутньому. Дебіторська заборгованість є частиною активів підприємства і свідчить про право компанії на одержання грошових коштів або інших економічних вигод.

Як вважає Мамонтова Н.А., дебіторська заборгованість є активом, який може бути перетворений на грошові кошти після сплати контрагентами (клієнтами) суб'єкта господарювання [15].

Визначення дебіторської заборгованості у сучасній науковій думці наведено на рис. 1.1.

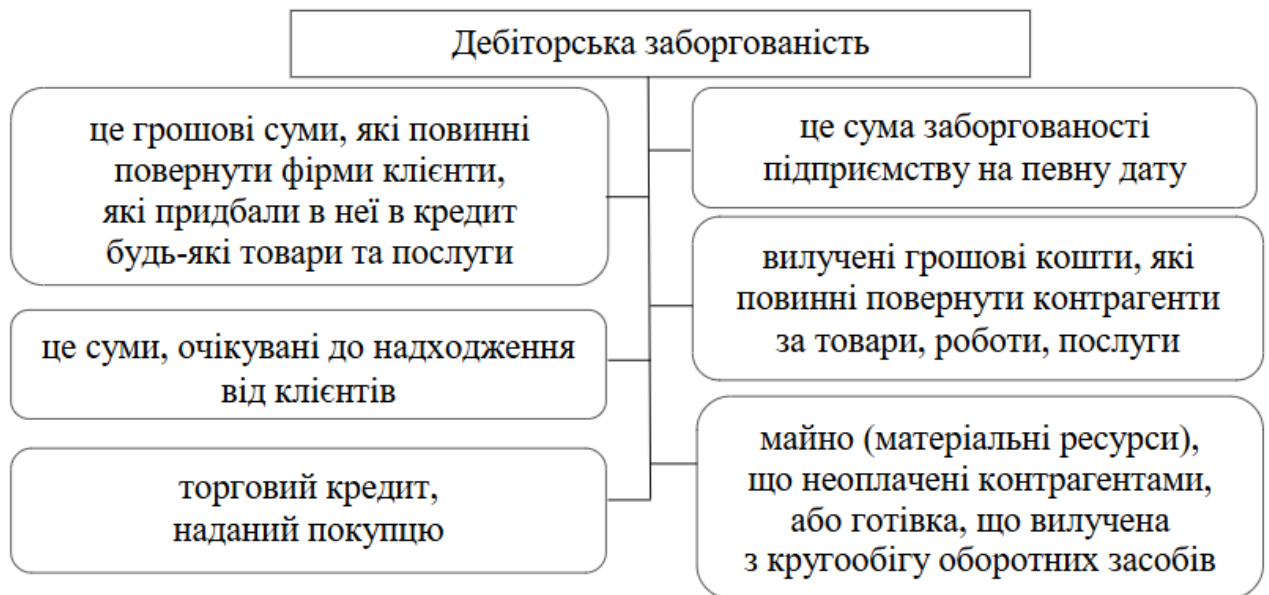

Рис. 1.1. Визначення поняття «дебіторська заборгованість»

Джерело: складено за даними [10]

Юридичний аспект дебіторської заборгованості полягає в тому, що вона відображає право підприємства вимагати виконання зобов'язань від своїх контрагентів відповідно до укладених договорів або чинного законодавства. дебіторська заборгованість виникає з договірних відносин (купівля-продаж, підряд, надання послуг, оренда тощо), в яких одна сторона (покупець, замовник, орендар) зобов'язана сплатити кошти іншій стороні (продавцю, виконавцю, орендодавцю). Юридичний аспект також передбачає взаємні права та обов'язки сторін щодо виконання зобов'язань за договорами, включаючи можливість нарахування штрафних санкцій у разі прострочення оплати.

Тобто юридичний аспект дебіторської заборгованості — це правове оформлення вимог підприємства щодо отримання належних йому грошових коштів або інших ресурсів та можливість їх стягнення відповідно до чинного законодавства.

Економічний аспект дебіторської заборгованості полягає в тому, що вона є частиною оборотного капіталу підприємства, яка тимчасово вилучена з обігу у формі боргів покупців та інших контрагентів. дебіторська заборгованість означає, що частина грошових ресурсів підприємства знаходиться у боржників і не використовується для фінансування поточної діяльності. Дебіторська заборгованість має цінність для підприємства, оскільки представляє очікувані надходження грошових коштів у майбутньому. із економічної точки зору важливо враховувати ризик неповернення заборгованості, який може вплинути на ліквідність, платоспроможність і загальну фінансову стійкість підприємства. обсяг і якість дебіторської заборгованості напряду впливають на такі фінансові коефіцієнти, як коефіцієнт обігу дебіторської заборгованості, коефіцієнт ліквідності, рентабельність активів тощо. економічний аспект підкреслює важливість ефективного управління дебіторською заборгованістю для оптимізації грошових потоків, мінімізації втрат і підтримання фінансового балансу підприємства. Отже, економічний аспект дебіторської заборгованості пов'язаний з оцінкою її впливу на ефективність використання ресурсів підприємства, його платоспроможність, грошові потоки та загальну фінансову стабільність.

Обліковий аспект дебіторської заборгованості полягає у правильній ідентифікації, визнанні, оцінці, документальному оформленні та відображенні дебіторської заборгованості в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності підприємства. дебіторська заборгованість визнається у бухгалтерському обліку тоді, коли підприємство отримує право на економічні вигоди від контрагента. Кожна операція, що породжує дебіторську заборгованість, повинна бути підтверджена первинними документами (договорами, рахунками, накладними, актами виконаних робіт). при первинному визнанні дебіторська заборгованість оцінюється за первісною вартістю (як правило, за сумою виставленого рахунку). У подальшому вона може переоцінюватися з урахуванням резервів сумнівних боргів обліковий аспект передбачає створення резерву сумнівних боргів для

відображення реальної вартості дебіторської заборгованості відповідно до принципу обачності.

З метою забезпечення достовірного та системного формування інформації про дебіторську заборгованість у бухгалтерському обліку підприємств особливої актуальності набуває обґрунтована й детальна її класифікація. Види дебіторської заборгованості були всебічно структуровані в наукових працях окремих дослідників, з позиціями яких ми погоджуємося. Найбільш релевантні з них, що дозволяють повніше розкрити облікову специфіку, наведемо нижче.

Отже, по-перше, розрізняють такі класифікаційні ознаки, як за терміном погашення та ймовірністю погашення дебіторської заборгованості (рис. 1.2)

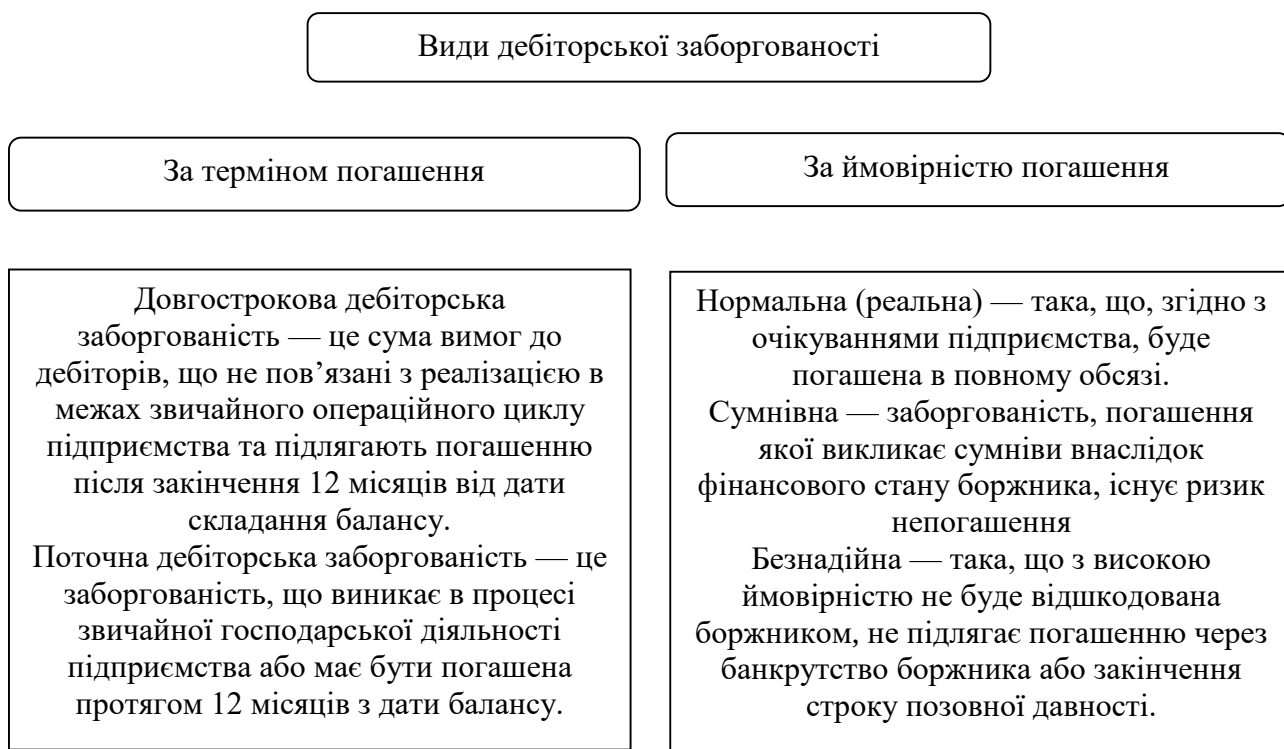

Рис. 1.2. Види дебіторської заборгованості

Джерело: складено за даними [30]

Колектив авторів, а саме Чепець О.Г, Юрченко С.В., Волчанська Л.В. виділяють такі класифікаційні ознаки, як за економічним змістом - це заборгованість покупців, заборгованість постачальників з надання товарів за рахунок виданих їм авансових платежів, заборгованість контрагентів [44]

Отже, можна виділяти ще й види дебіторської заборгованості за контрагентами та джерелами її виникнення: покупці та замовники — за реалізовану продукцію, товари, роботи, послуги; підзвітні особи — за виданими авансами та невикористаними коштами; засновники (учасники) — за внесками до статутного капіталу; бюджет — за податковими переплатами чи поверненням ПДВ; інші дебітори — різні форми заборгованості, не включені до попередніх категорій.

В контексті цієї класифікації, тобто за джерелами виникнення та за видами контрагентів, а також за терміном погашення, дебіторська заборгованість віддзеркалюється у балансі підприємства за такими видами (рис. 1.3).

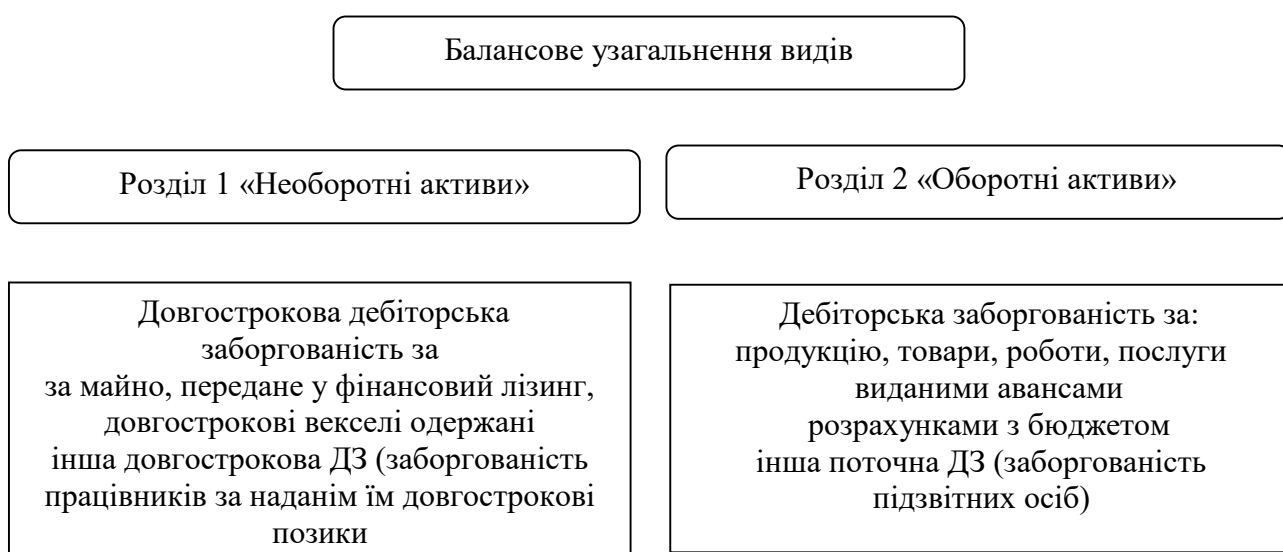

Рис. 1.3. Види дебіторської заборгованості

Джерело: складено за даними [30]

До довгострокової дебіторської заборгованості суми, які компанія очікує отримати від боржників через більш ніж один рік після звітної дати. Тобто, це заборгованість, яку підприємство не очікує погасити у короткостроковому періоді (менше одного року). Прикладами довгострокової дебіторської заборгованості можуть бути:

1. Кредити або позики, надані контрагентам — якщо компанія надала позику або кредит іншій компанії чи фізичній особі, і термін погашення встановлений на більше ніж один рік.

2. Довгострокові угоди на постачання товарів чи послуг — коли підприємство уклало угоду, за якою розрахунок за товар або послугу здійснюватиметься через більше ніж один рік.
3. Гарантії та депозити — якщо підприємство надавало контрагентам гарантії або депозити, що підлягають поверненню через довгий час.
4. Інші зобов'язання з оплатою, які мають довгостроковий характер — наприклад, кошти за інвестиційні проекти або контракти, де отримання платежів не очікується в короткому періоді.

Ця заборгованість є активом на балансі підприємства, і її відображають як частину довгострокових активів. Вона має інший рівень ризику і ліквідності, порівняно з короткостроковою дебіторською заборгованістю, оскільки її погашення займає більше часу.

Науковцями Пугаченко О.Б. та Зарудною Н.Я. виділяється така класифікаційна ознака, як спосіб погашення. За цією ознакою виокремлюють товарну і грошову дебіторську заборгованість [36].

Товарна дебіторська заборгованість — це сума боргів, яку підприємство має від своїх покупців за товари або послуги, які були передані, але ще не оплачено. Вона виникає внаслідок продажу товарів або надання послуг на умовах відстрочення платежу. Товарна дебіторська заборгованість є частиною поточної дебіторської заборгованості і є важливою для оцінки ліквідності підприємства, оскільки вона демонструє, скільки підприємство очікує отримати від покупців за поставлені товари чи послуги. Цей вид заборгованості зазвичай має певні строки погашення, які зазначені в контракті, і може бути оцінений за ступенем ризику повернення платежу (наприклад, чи є заборгованість сумнівною або безнадійною).

Грошова дебіторська заборгованість — це сума коштів, яку боржники (контрагенти, покупці, інші юридичні чи фізичні особи) мають сплатити підприємству за отримані товари, послуги або за іншими зобов'язаннями, де розрахунок передбачає саме грошову форму платежу. Простіше кажучи, це коли компанія вже виконала свою частину угоди (наприклад, відвантажила товар або

надала послугу), а гроші за це ще не отримала. В обліку така заборгованість відображається як актив, бо очікується, що підприємство отримає кошти в майбутньому.

Для відображення в обліку дебіторську заборгованість поділяють на монетарну та немонетарну (рис. 1.4). Для підприємств, які здійснюють операції у сфері зовнішньоекономічної діяльності задля формування інформації в системі обліку та оподаткування важливе значення має розмежування дебіторської заборгованості нерезидентів на монетарну та немонетарну відповідно до НП(С)БО 21 «Вплив зміни валютних курсів» (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Види дебіторської заборгованості відповідно до НП(С)БО 21 «Вплив зміни валютних курсів»

Джерело: складено за даними: [33]

На величину дебіторської заборгованості підприємства впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори (рис.1.5).

Рис. 1.5. Фактори впливу на дебіторську заборгованість підприємств національної економіки

Джерело: складено автором

Отже, дебіторська заборгованість — це сума заборгованості перед підприємством з боку інших юридичних або фізичних осіб, яка виникає у результаті реалізації товарів, надання послуг, авансування або інших господарських операцій. Іншими словами, це права підприємства на отримання коштів або інших активів у майбутньому. Вона має юридичний, економічний та обліковий характер виникнення та поділяється за певним класифікаційними ознаками.

1.2. Нормативна регламентація та методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості

Ведення виробничо-господарської діяльності суб'єктів національної економіки передбачає відображення їх ресурсів, зобов'язань, отриманих результатів в системі обліку та звітності – фінансової, статистичної, податкової, що має певний рівень регламентації (рис. 1.6).

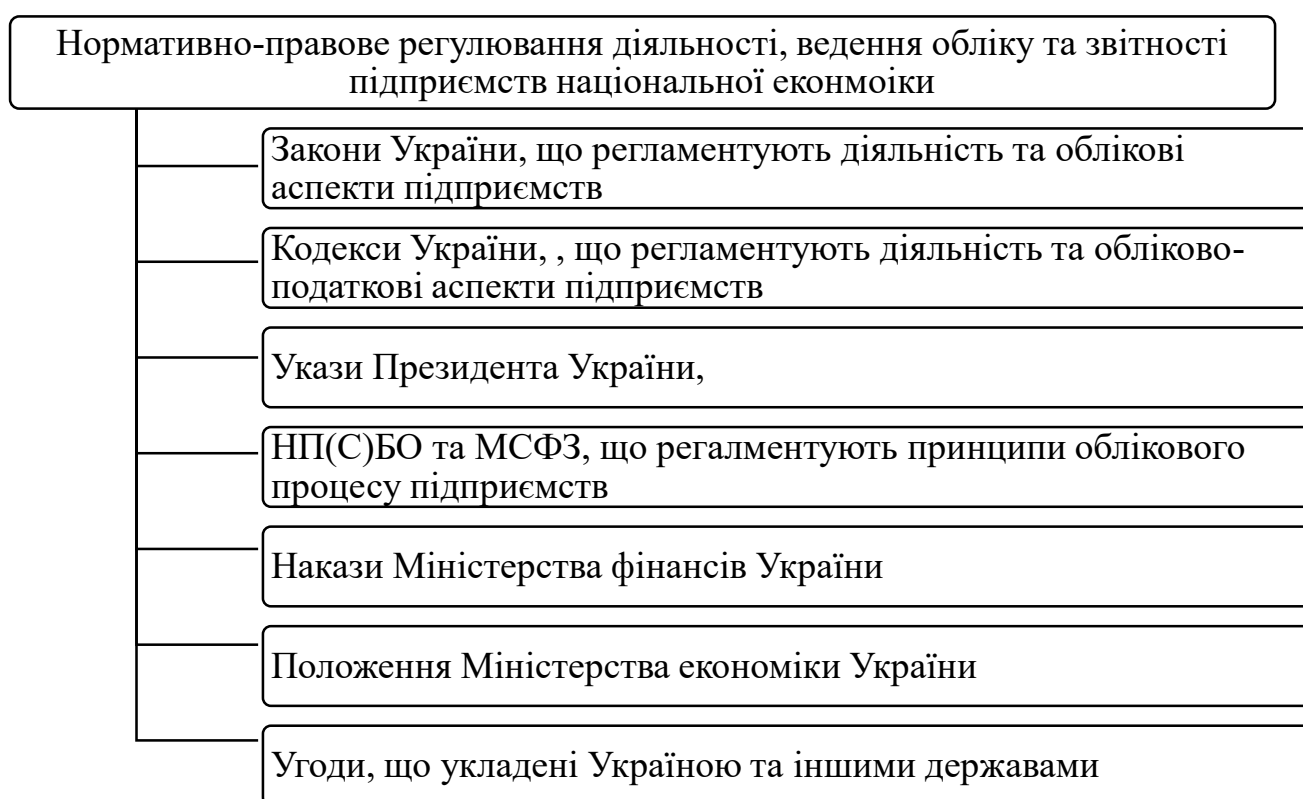

Рис. 1.6. Нормативна регламентація облікового забезпечення діяльності підприємств національної економіки

Джерело: складено автором

В сучасних умовах інтеграційних процесів національної економіки до міжнародного бізнесу, підприємства можуть вести облік відповідно до національної регламентації, або застосовувати міжнародні стандарти обліку та звітності. Загальні принципи ведення обліку і формування звітності

вітчизняними підприємствами регламентовано відповідним Законом України, у якому зазначено перелік підприємств, які мають обов'язково вести бухгалтерський облік і подавати фінансову звітність за МСФЗ, а також діяльність яких підлягає обов'язковому аудиту. Закон «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність підприємств» розмежовує суб'єктів господарювання – юридичних осіб за критеріальними ознаками обсягу отриманого доходу, вартості активів та наявності персоналу з метою визначення облікового узагальнення інформації про їх діяльність у формах фінансової звітності, порядку її складання та подання. Так, для великих та середніх підприємств передбачені форми фінансової звітності та порядок їх складання відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до подання фінансової звітності». Суб'єкти малого підприємництва можуть використовувати норми НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» і представляти інформацію щодо свого майна та результати діяльності за скороченими показниками фінансової звітності.

В загальному розумінні Закон про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [27] визначає такі аспекти.

1. Правові засади ведення бухгалтерського обліку на підприємствах, установах і організаціях незалежно від форм власності.
2. Загальні принципи організації бухгалтерського обліку та підготовки фінансової звітності в Україні.
3. Права та обов'язки учасників облікового процесу, включаючи керівників, головних бухгалтерів і працівників бухгалтерії.
4. Склад і структуру фінансової звітності, порядок її подання, зберігання і публічного розкриття.
5. Вимоги до облікової політики підприємства – принципів, методів та процедур, які воно застосовує для ведення обліку.
6. Регулювання бухгалтерського обліку державою, включаючи функції центрального органу виконавчої влади (Мінфіну) в цій сфері.
7. Обов'язковість ведення обліку та відповідальність за порушення вимог законодавства про бухгалтерський облік.

Основні законодавчі регламенти щодо організації облікового процесу дебіторської заборгованості стосуються порядку документального підтвердження її визнання та погашення, порядку проведення інвентаризації, відображення в регістрах обліку та фінансовій звітності.

Більш детально регламентація обліку дебіторської заборгованості забезпечується такими національними положеннями (стандартами) як НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [30] та НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [31]. Також задля систематизації інформації щодо дебіторської заборгованості в обліковій системі використовуються вимоги Інструкції по застосуванню рахунків і субрахунків з обліку розрахунків з дебіторами підприємства.

Облікове відображення взаємодії з контрагентами з виникнення та погашення дебіторської заборгованості має наступні етапи:

1. Визнання та оцінка дебіторської заборгованості - передбачає дотримання умов визнання відповідно до регламентів НП(С)БО 10, а також визначення достовірної суми заборгованості покупців за відвантажену їм продукцію, товари, роботи або послуги, за визначеною сумою контрагентам виставляється рахунок для оплати;

2. Відображення в обліковій системі, тобто на відповідних рахунках обліку визнання дебіторської заборгованості на підставі первинних документів (укладених договорів з контрагентами, видаткових накладних на реалізацію продукції, актів з виконаних робіт та наданих послуг), а також відображення в обліку погашення дебіторської заборгованості за рахунок отримання грошових коштів від контрагентів

3. Врахування визнаної та відображеної на рахунках дебіторської заборгованості, а також операцій з її коригування на дату балансу при обчисленні податкових зобов'язань в системі оподаткування підприємства.

4. Відображення інформації щодо дебіторської заборгованості у фінансовій та податковій звітності підприємств

Сучасна практика бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості зосереджена на її коректному визнанні та достовірній оцінці, що є підґрунтям

для відображення у складі активів підприємства у зовнішній фінансовій звітності. Отже, початковим елементом облікового процесу є достовірне визнання дебіторської заборгованості (рис. 1.7)

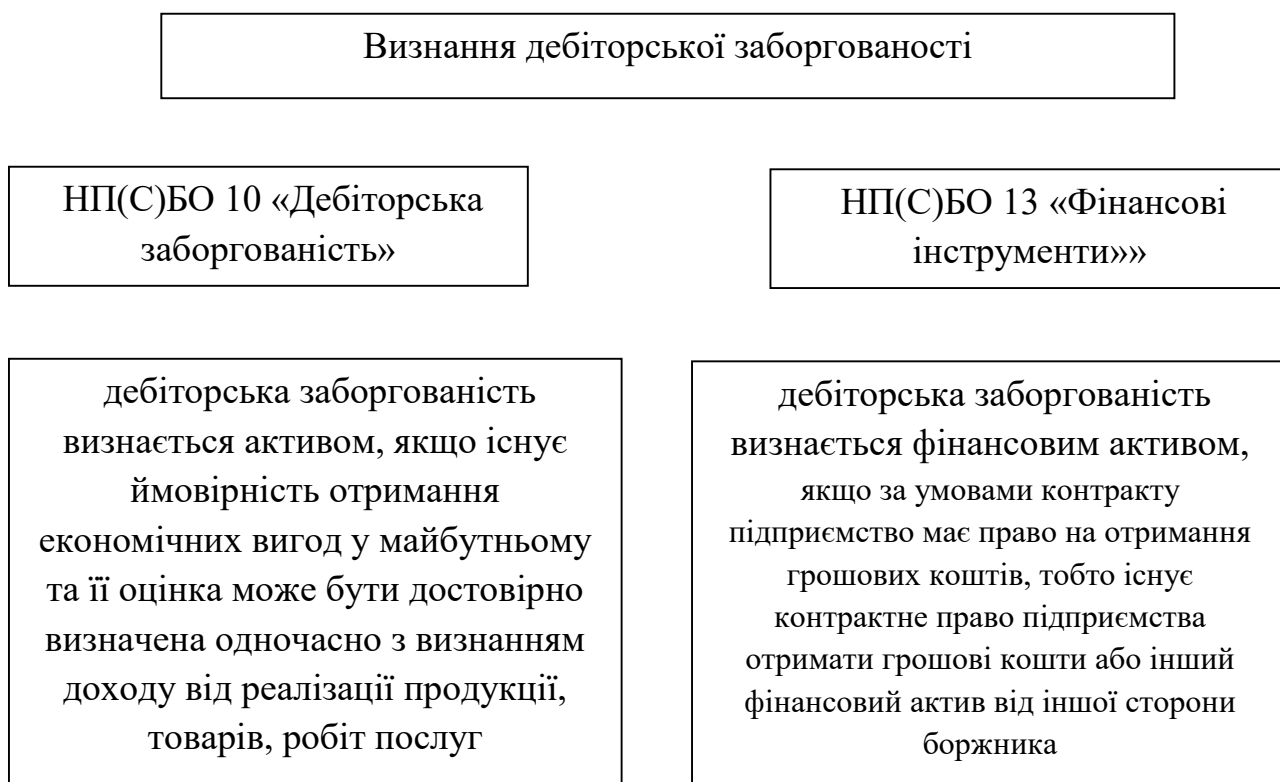

Рис. 1.7. Визнання дебіторської заборгованості відповідно до національних стандартів обліку

Джерело: складено за даними [30; 31]

Дебіторська заборгованість визнається фінансовим активом у випадку, коли вона виникає внаслідок договірних відносин і передбачає отримання підприємством у майбутньому економічних вигод у формі грошових коштів або інших фінансових ресурсів. Дебіторська заборгованість класифікується як фінансовий актив у тому випадку, якщо вона виникає в результаті договірних прав підприємства на отримання грошових коштів або іншого фінансового активу від контрагента. Такий актив передбачає очікуваний економічний прибуток у майбутньому та засвідчує наявність юридично оформленого зобов'язання іншої сторони здійснити платіж. Визнання дебіторської

заборгованості фінансовим активом є можливим за умови, що вона пов'язана з минулими подіями та відповідає критеріям активу згідно з вимогами національних або міжнародних стандартів обліку. Дебіторська заборгованість визнається фінансовим активом, якщо вона відповідає таким умовам:

- існує контрактне право підприємства отримати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншої сторони (боржника);
- має бути ідентифікований грошовий потік, який підприємство очікує отримати від цієї заборгованості;
- виникла внаслідок попередніх подій — наприклад, постачання товарів, надання послуг або авансування коштів;
- очікується економічна вигода в майбутньому, тобто вона здатна генерувати притік грошових коштів чи їх еквівалентів.

Для відображення в обліку та звітності НП(С)БО 10 розмежовує та дає інтерпретацію наступним категорійним поняттям:

- довгострокова дебіторська заборгованість — це зобов'язання дебіторів перед підприємством, які не виникають у межах звичайного операційного циклу та мають бути погашені після завершення 12-місячного періоду з дати складання балансу.
- поточна дебіторська заборгованість — сукупність вимог підприємства до контрагентів, що сформувалися внаслідок господарських операцій в межах звичайного операційного циклу або підлягають погашенню протягом одного року з дати балансу.
- сумнівна заборгованість — це частина дебіторської заборгованості, відносно якої існує обґрунтована ймовірність її непогашення з боку боржника.
- безнадійна дебіторська заборгованість — це заборгованість, повернення якої неможливе або юридично необґрунтоване, зокрема внаслідок завершення строку позовної давності чи підтвердженої неспроможності боржника.

При визнанні дебіторської заборгованості та при відображенні у фінансовій звітності, а саме у Балансі (Звіті про фінансовий стан», дебіторської

заборгованості, як складової оборотних активів підприємства, має бути визначена достовірна оцінка такої статті звітності (рис. 1.8).

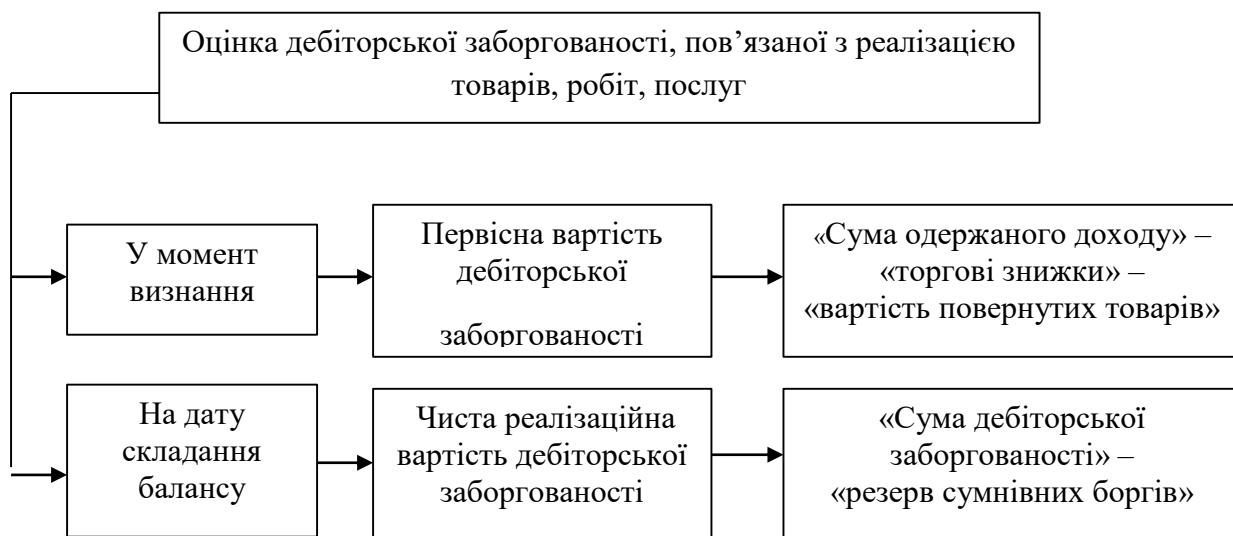

Рис. 1.8. Оцінка дебіторської заборгованості, пов'язаної з реалізацією товарів, робіт, послуг

Джерело: складено за даними [30]

Податковий кодекс України регламентує низку важливих аспектів щодо дебіторської заборгованості, особливо в контексті податку на прибуток, ПДВ та формування резервів [26]. Насамперед, визначення безнадійної заборгованості (ст. 14 ПКУ). Пункт 14.1.11 Податкового кодексу визначає безнадійну заборгованість як: заборгованість, не погашену протягом трьох років; заборгованість, за якою сплив термін позовної давності; борг ліквідованого контрагента; борг, визнаний судом як безнадійний; анульована заборгованість за рішенням кредитора. У загальній системі — дебіторська заборгованість впливає на податкові показники (через резерви, списання, ПДВ). прострочена дебіторська заборгованість може впливати на: формування резервів сумнівних боргів (ст. 139 ПКУ); зменшення фінансового результату при її списанні; відображення в обліку погашення чи продажу боргу. Списання безнадійної дебіторської заборгованості може бути включено до складу витрат (для платників податку на прибуток) за умов, визначених ПКУ (ст. 14.1.11 — що вважається безнадійною заборгованістю); потрібно мати підтверджуючі

документи: акти, листи, рішення суду, документи про банкрутство боржника тощо . Загальні принципи корегування фінансового результату за операціями з дебіторською заборгованістю наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Безнадійна заборгованість в системі оподаткування

фінансовий результат до оподаткування	
збільшується	зменшується
1	2
на суму витрат на створення резерву сумнівних боргів	на суму корегування (зменшення) резерву сумнівних боргів у разі погашення боржником заборгованості
на суму витрат від списання дебіторської заборгованості понад суму створеного резерву сумнівних боргів	на суму списаної дебіторської заборгованості (у тому числі за рахунок резерву сумнівних боргів), яка відповідає ознакам безнадійної заборгованості відповідно до пп.14.1.11 ПКУ.

Джерело: складено за даними [26]

Отже, підприємствам, які є платниками податку на прибуток та повинні здійснювати корегування фінансового результату вкрай важливим є достовірне визначення та дотримання вимог до безнадійної дебіторської заборгованості відповідно до Податкового кодексу України.

Внутрішнім регламентом щодо забезпечення обліку дебіторської заборгованості є облікова політика підприємства.

Як вважають наковці, правильно розроблений Наказ про облікову політику підприємства значною мірою впливає на ефективність організації всього облікового процесу, зокрема обліку дебіторської заборгованості. Адже від чіткості, доцільності та деталізації процесу обліку дебіторської заборгованості залежить не тільки ліквідність і платоспроможність підприємства, але й результати його діяльності [3]

До облікової політики підприємства щодо дебіторської заборгованості зазвичай включають такі основні елементи:

1) критерії визнання дебіторської заборгованості: умови, за яких заборгованість визнається активом (наявність договору, первинних документів, права на отримання коштів тощо).

2) класифікація дебіторської заборгованості: поділ на поточну та довгострокову, товарну (за товари, роботи, послуги) і грошову (позики, аванси, штрафи тощо); – розподіл на звичайну, сумнівну та безнадійну.

3) оцінка дебіторської заборгованості: правила первісної оцінки (за справедливою вартістю або номінальною сумою); подальша оцінка з урахуванням створення резерву сумнівних боргів.

4) метод формування резерву сумнівних боргів: за індивідуальною оцінкою; за встановленим відсотком від обсягу дебіторської заборгованості; за групами ризику.

5) порядок документального оформлення операцій: вимоги до первинних документів (рахунки, акти, накладні, договори).

6) порядок інвентаризації дебіторської заборгованості: строки та процедура проведення інвентаризації; дії у разі виявлення сумнівної або безнадійної заборгованості.

7) умови списання безнадійної дебіторської заборгованості: перелік документів, що підтверджують безнадійність боргу (рішення суду, акт про закінчення строку позовної давності тощо); – порядок віднесення списаних сум на витрати.

8) особливості обліку дебіторської заборгованості за різними видами контрактів: специфіка обліку за договорами комісії, консигнації, лізингу тощо.

9) методи контролю за рухом дебіторської заборгованості: строки перевірки стану розрахунків з дебіторами; – відповідальні особи за супровід дебіторської заборгованості.

Включення в Наказ про облікову політику основних елементів дозволить формувати в обліку достовірну та релевантну інформацію щодо дебіторської заборгованості та ефективно управляти нею на всіх етапах її обігу

1.3. Проблематика облікового забезпечення дебіторської заборгованості

Проблематика облікового забезпечення дебіторської заборгованості полягає в кількох ключових аспектах.

1. Неточність визнання дебіторської заборгованості: часто виникають помилки у визначенні моменту виникнення дебіторської заборгованості або в оцінці її реальності (правомірність права вимоги). Це призводить до викривлення даних фінансової звітності.

2. Проблеми з класифікацією: не завжди правильно розмежовується поточна та довгострокова дебіторська заборгованість, а також не проводиться чітка диференціація між товарною та грошовою заборгованістю.

3. Недосконалість методики оцінки дебіторської заборгованості: Підприємства інколи не створюють резерви сумнівних боргів або роблять це формально, без належного аналізу фінансового стану боржників, що впливає на правдивість оцінки активів.

4. Складність документального підтвердження заборгованості: Недостатня кількість або неналежне оформлення первинних документів ускладнює доказування права на отримання коштів і унеможливорює списання безнадійної заборгованості відповідно до законодавчих норм.

5. Низький рівень аналітичного обліку: Часто відсутня детальна аналітика за строками виникнення заборгованості, окремими контрагентами, договорами, що ускладнює контроль за її погашенням та прогнозуванням грошових потоків.

6. Недостатній контроль за строками погашення: Брак систематичної роботи щодо моніторингу прострочених платежів призводить до зростання сумнівної та безнадійної заборгованості.

7. Проблеми зі списанням безнадійної дебіторської заборгованості: Через складність юридичного оформлення і можливі податкові наслідки багато підприємств затягують списання, залишаючи неплатоспроможних боржників на балансі.

8. Вплив змін у законодавстві: Постійні зміни в бухгалтерських стандартах, податковому законодавстві та судовій практиці щодо стягнення заборгованості змушують адаптувати облікову політику і методики роботи, що не завжди оперативно реалізується.

На величину дебіторської заборгованості підприємства впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори (рис.1.9).

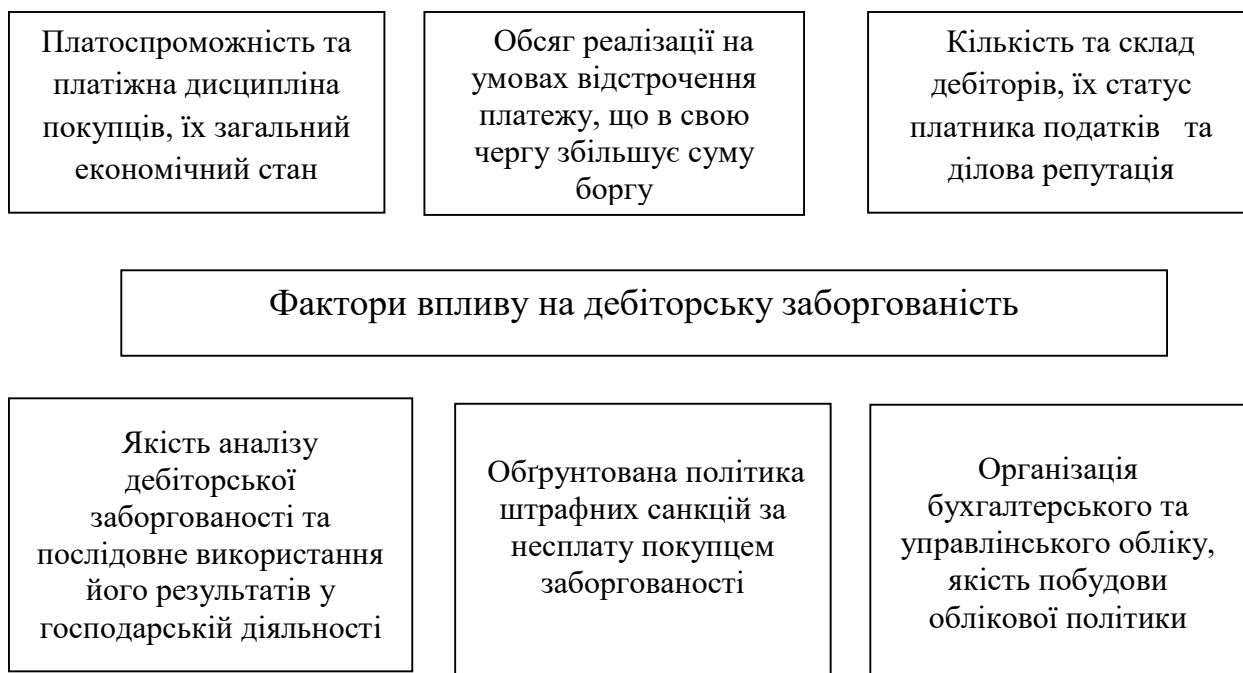

Рис. 1.9. Фактори впливу на відображення дебіторської заборгованості в обліково-контрольній та податковій системах

Джерело: складено за даними [39, с. 120]

Сучасна практика бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості зосереджена на її коректному визнанні та достовірній оцінці, що є підґрунтям для відображення у складі активів підприємства у зовнішній фінансовій звітності. З метою підвищення фінансової стабільності та безпеки господарюючого суб'єкта доцільним є впровадження ефективних інструментів управління дебіторською заборгованістю, апробованих у міжнародній обліковій практиці. Зокрема, йдеться про використання факторингу як способу оперативної конверсії сумнівної заборгованості в грошові кошти; застосування

торговельних векселів для пролонгації строків платежу з одночасним одержанням доходів у вигляді відсотків; а також про впровадження системи торговельних знижок з метою стимулювання своєчасних розрахунків з боку дебіторів. Реалізація зазначених підходів сприятиме формуванню своєчасної та релевантної облікової інформації, необхідної для управлінських рішень щодо мінімізації ризиків виникнення безнадійної заборгованості на ранніх етапах її обліку. Коректне застосування вказаних інструментів забезпечить достовірну оцінку активів підприємства та сприятиме підтриманню безперервності його функціонування за умов своєчасного надходження грошових коштів.

Як вважають науковці, проблематика обліку дебіторської заборгованості зводиться до правильності визначення резерву сумнівних боргів. Одним із ключових інструментів обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю та своєчасного реагування на ризики непогашення зобов'язань покупцями є застосування методу створення резерву сумнівної заборгованості [2]. У практиці малих і середніх підприємств переважає підхід прямого списання безнадійної заборгованості, що здійснюється у разі визнання боржника банкрутом або після закінчення строку позовної давності. Натомість для великих суб'єктів господарювання, особливо в умовах застосування міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), актуалізується необхідність використання методу резервування як обов'язкової умови достовірного відображення реальної вартості дебіторської заборгованості у фінансовій звітності.

У процесі застосування методу резервування для обліку дебіторської заборгованості з урахуванням ризику її непогашення можливе використання двох підходів: балансового, який ґрунтується на оцінці чистої вартості активів, та підходу, заснованого на даних Звіту про фінансові результати, що передбачає формування резерву залежно від обсягів визнаного доходу (рис. 1.10).

Балансовий підхід (balance sheet approach). Цей метод передбачає оцінку резерву сумнівної заборгованості на основі залишку дебіторської заборгованості, відображеного в балансі. Сутність підходу полягає у визначенні очікуваних

кредитних втрат шляхом аналізу структури дебіторської заборгованості за строками її погашення (метод «старіння заборгованості»). Наприклад, дебіторська заборгованість, прострочена на 30 днів, матиме нижчий ризик, ніж та, що прострочена на 90 чи більше днів. Для кожної вікової категорії встановлюється ймовірність неповернення, на основі чого розраховується розмір резерву.

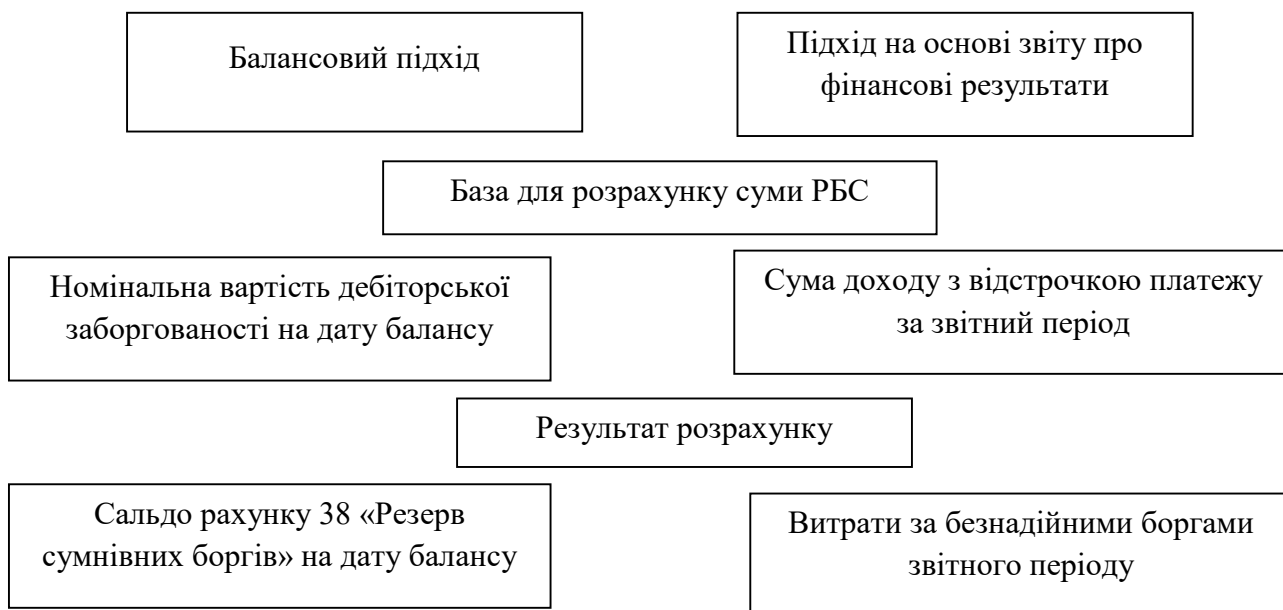

Рис. 1.10. Методичні підходи до розрахунку резерву сумнівних боргів

Джерело: складено за даними [2]

Підхід на основі Звіту про фінансові результати (income statement approach)

У межах цього підходу резерв формується як певний відсоток від виручки (доходу) за період. Це означає, що оцінка сумнівної заборгованості проводиться не за фактом існуючих боргів, а виходячи з припущення про частку нереалізованого доходу в загальному обсязі продажів. Такий підхід є простішим у застосуванні, але менш точним, оскільки не враховує фактичну структуру та строковість дебіторської заборгованості. Балансовий підхід є більш точним і відповідає вимогам МСФЗ щодо оцінки кредитного ризику. Підхід на основі доходу зручніший у застосуванні для малих підприємств, але менш ефективний у контексті забезпечення достовірності фінансової звітності.

РОЗДІЛ 2. ДІЮЧА ПРАКТИКА ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ПІДПРИЄМСТВІ ПРАТ «ВИНОГРАДАР»

2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства ПрАТ «Виноградар»

Приватне акціонерне товариство «Виноградар» є підприємством Агро продовольчого комплексу півдня України, знаходиться в Одеській області та займається виробництвом і переробкою аграрної продукції, яка належить до виноградо-виноробної сфери, а також впроваджує інші види діяльності в агропродовольчій сфері.

Загальна інформація про підприємство ПрАТ «Виноградар» міститься на офіційних сайтах: Опендабот <https://opendatabot.ua/c/13911074>; Аналітика Prozorro CLARITY-PROJECT. <https://clarity-project.info/edr/13911074>; аналітичній системі відкритих даних You Control https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/13911074/

ПрАТ «Виноградар» зареєстровано як юридична особа в Єдиному державному реєстрі, інформація з якого наведена у Додатку А та Додатку Б.

Представимо основні організаційні відомості про підприємство ПрАТ «Виноградар» у табл. 2.1

Таблиця 2.1

Основні відомості про Підприємство

Повне найменування	Приватне акціонерне товариство «Виноградар»
Організаційно-правова форма	акціонерне товариство
код ЄДРПОУ	13911074
Місцезнаходження (юридична адреса)	68800, Одеська обл., Ренійський район, м. Рені, вул. Аеродромна, буд. 2
Основний вид економічної діяльності	Виробництво виноградних вин і виноматеріалів
Зареєстрований акціонерний капітал	1 348 100,00 грн.

Джерело: складено автором за даними [Додаток А]

Загальна історія створення ПрАТ «Виноградар» представлена у Додатку В, де зазначено, що його створення починається ще з 1970 року, коли підприємство було засноване на базі філії Ізмаїльського виноробного заводу у вигляді такого структурного підрозділу як винний цех. Потім винний цех у 1978 році було передано під юриспруденцію аграрного підприємства «Придунайський» ренійського району. На базі винного цеху у 1992 році було засноване МП «Виноградар» вже під керівництвом Усамова Ахмеда Алійовича., а вже у 1993 році – мале підприємство реорганізовано у форму державного орендного підприємства. У результаті приватизації майна у 1999 році було засновано ВАТ «Виноградар», а у 2011 році рішенням загальних зборів акціонерів було реорганізовано та змінено організаційно-правову форму на приватне акціонерне товариство «Виноградар», яке функціонує і в умовах сьогодення (Додаток В).

Отже, основним видом діяльності залишається виробництво виноматеріалів, виноробної продукції, переробка винограду. Проте відповідно до установчих документів та відкритих даних є ще такі зареєстровані види діяльності відповідно до КВЕД (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Види економічної діяльності ПрАТ «Виноградар»

Номер КВЕД	Найменування виду діяльності
1	2
11.02	Виробництво виноградних вин
01.50	Змішане сільське господарство
11.05	Виробництво пива
46.39	Неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами
46.90	Неспеціалізована оптова торгівля
47.11	Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами
56.10	Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування
56.30	Обслуговування напоями

Джерело: складено автором за матеріалами [Додаток Б]

Власниками великих пакетів акцій є керівник ПрАТ «Виноградар» та Голова правління акціонерів Усамова А.А. – 46% загальної вартості акціонерного капіталу, Усамов А.А. – 32% загальної вартості акціонерного капіталу, Усамова З.Х – 10% загальної вартості акціонерного капіталу.

Вищим органом управління є Загальні збори акціонерів (рис. 2.1).

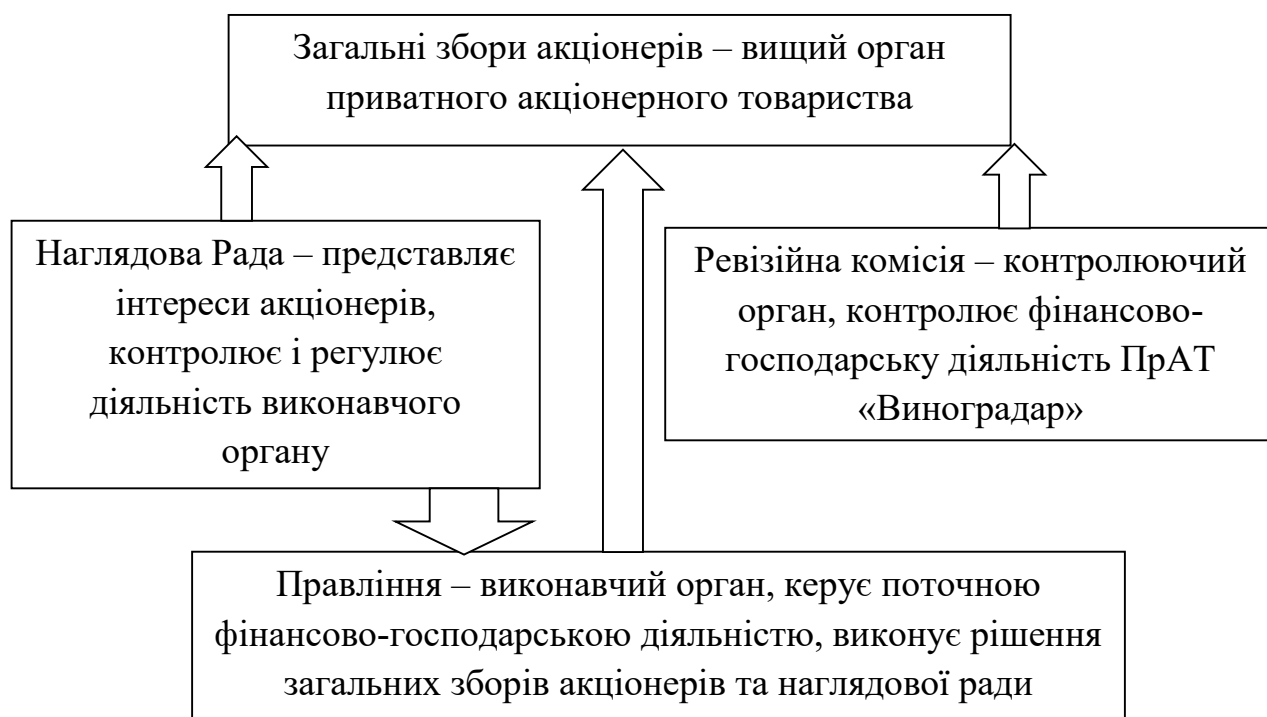

Рис. 2.1. Структура органів управління ПрАТ «Виноградар»

Джерело: складено автором за даними [21]

ПрАТ «Виноградар» здійснює свою діяльність на підставі Статуту (Додаток Г). Статут є основним внутрішнім документом акціонерного товариства, який регламентує його правовий статус і визначає правила взаємодії між учасниками. Статут акціонерного товариства визначає основні засади його діяльності, права та обов'язки учасників (акціонерів), а також порядок управління товариством. Зокрема, статут встановлює:

- мету і предмет діяльності (тобто, чим займається товариство);
- розмір статутного капіталу та порядок формування й зміни його величини;

- кількість і типи акцій, їх номінальну вартість та порядок розміщення;
- права та обов'язки акціонерів;
- органи управління товариства, їхні повноваження та порядок прийняття рішень (наприклад, загальні збори акціонерів, наглядова рада, виконавчий орган);
- порядок скликання і проведення загальних зборів акціонерів;
- умови реорганізації та ліквідації товариства;
- порядок розподілу прибутку та покриття збитків;

Порядок скликання і проведення загальних зборів акціонерів акціонерного товариства регулюється законом (зокрема, Законом України «Про акціонерні товариства») і статутом самого товариства. Основні етапи виглядають так.

1. Ініціювання скликання зборів: Загальні збори скликаються наглядовою радою товариства або виконавчим органом. Також збори можуть бути скликані на вимогу акціонерів, які володіють не менш як 5% голосуючих акцій.

2. Прийняття рішення про скликання: Орган, що скликає збори, приймає рішення про їх проведення та затверджує дату, час, місце, порядок денний і форму проведення (очна, заочна, змішана).

3. Повідомлення акціонерів: Акціонерів потрібно письмово повідомити про збори не пізніше ніж за 30 днів до дати їх проведення (якщо інше не передбачено законом або статутом). Повідомлення надсилається рекомендованим листом, електронною поштою або публікується на офіційному вебсайті товариства.

4. Надання інформації: Разом із повідомленням акціонерам повинна бути доступна інформація про порядок денний, проекти рішень, процедуру участі в зборах, спосіб голосування тощо.

5. Реєстрація учасників: У день проведення зборів проводиться реєстрація акціонерів або їх представників для визначення кворуму.

6. Проведення зборів: Збори відкриває голова наглядової ради або інша уповноважена особа. Обирається голова зборів і секретар. Розглядаються питання порядку денного, обговорюються й голосуються відповідні рішення.

7. Голосування: Голосування може бути відкритим або таємним (залежно від питання та вимог закону/статуту). Рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала необхідна кількість голосів

8. Оформлення результатів: Ведеться протокол загальних зборів, де фіксуються хід зборів та результати голосування. Протокол підписується головою і секретарем зборів.

9. Виконання рішень зборів: Виконавчі органи товариства забезпечують виконання прийнятих рішень.

Так, на офіційному сайті розміщено повідомлення про проведення загальних зборів акціонерного товариства, надано Проект порядку денного, проекти рішення з кожного питання (Додаток Д). Загальні збори акціонерів відбулися у травні 2024 року, за результатами яких було прийнято таке з основних рішень - внести новий вид економічної діяльності Товариства - 46.21 Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин. Обрати та уповноважити Голову правління Товариства Усамова Ахмеда Алійовича здійснити особисто або через належним чином уповноваженого представника дії щодо внесення змін у відомості про Товариство, що містяться у Єдиному державному реєстрі [21].

Отже, організація діяльності, структура управління ПрАТ «Виноградар» відповідає чинному законодавству щодо акціонерних товариств, спрямована на досягнення основної мети - отримання прибутку через здійснення підприємницької діяльності відповідно до визначених у статуті видів діяльності, задоволення економічних, соціальних та інших інтересів акціонерів; забезпечення розвитку виробництва; підвищення вартості акцій товариства; розширення ринку збуту продукції чи послуг; сприяння інноваційному розвитку.

Інформація щодо ресурсного потенціалу та джерел формування ресурсів, отриманих результатів діяльності представлена у фінансовій звітності, яка відповідно до законодавчих вимог складається ПрАТ «Виноградар» як суб'єктом малого підприємництва і містить форму 1-м «Баланс» та 2-м «Звіт про

фінансові результати» з оприлюдненням на офіційному сайті відкритих даних про підприємство (Додаток Е). Усі аспекти діяльності підприємства ПрАТ «Виноградар» формалізується в системі обліку, який ведеться безперервно з дня його реєстрації та ґрунтується на основних принципах національної регламентації обліку з використанням норм відповідних НП(С)БО. Задля дотримання основних законодавчих вимог організації облікового процесу з урахуванням специфіки своєї діяльності на підприємстві затверджено Наказ «Про облікову політику» (Додаток Ж). В обліковій політиці визначено організаційні та методологічні аспекти ведення бухгалтерського обліку активів, зобов'язань, доходів та витрат з дотримання чинних нормативних актів та з урахуванням особливості діяльності підприємства.

Як суб'єкт національної економіки, підприємство ПрАТ «Виноградар» зареєстровано платником відповідних податків і зборів (Додаток И), знаходиться на загальній системі оподаткування зі сплатою податку на прибуток та є платником ПДВ. Відповідно до Податкового кодексу України притаманні загальній системі оподаткування податки та збори сплачуються до загальнодержавного та місцевого бюджетів. До податкової інспекції подаються відповідні форми податкової звітності. Звітність з податку на прибуток подається з відповідними додатками щоквартально (Додаток К). Підприємство за обсягами отриманого доходу відповідно до ПКУ не має обов'язкового врахування податкових різниць при обчисленні бази оподаткування податком на прибуток. Проте, за власним рішенням визначає податкові різниці та складає відповідний додаток РІ «Податкові різниці» до Декларації з податку на прибуток.

Справляння податку на додану вартість відповідає вимогам Податкового кодексу України. Звітним періодом для подання Декларації з податку на додану вартість (Додаток Л) є календарний місяць. Також підприємство ПрАТ «Виноградар» є платником податку на землю та орендної плати за землі державної та комунальної власності за землекористування земельними ділянками сільськогосподарського та іншого призначення. На підприємстві працюють наймані працівники, а отже як податковий агент ПрАТ «Виноградар»

утримує відповідні податки на доходи фізичних осіб, військовий збір та нараховує єдиний соціальний внесок на фонд оплати праці з наданням відповідної податкової звітності. Також підприємство є платником екологічного податку, податку на майно.

Отже, використовуючи дані фінансової звітності та фінансової аналітики, які розміщені на офіційних веб-сайтах ПрАТ «Виноградар», розглянемо основні показники його фінансово-господарської діяльності (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Фінансові показники ПрАТ «Виноградар»

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
1	2	3	4	6
Активи, тис. грн.	23217,00	23071,00	24556,00	22139,00
Поточні зобов'язання, тис. грн.	6320,00	6833,00	8265,00	6205,00
Власний капітал, тис. грн.	16906,00	16238,00	16291,00	15934,00
Загальний дохід, тис. грн.	13 357,00	4 614,00	10 436,00	8 691,00

Джерело: складено за даними [21; Додаток Е]

Як показують наведені у табл. 2.3 дані, підприємство має досить значну вартість ресурсів (активів), які сформовано за рахунок власних джерел фінансування. Власний капітал ПрАТ «Виноградар» значно перевищує наявні поточні зобов'язання. Ресурси підприємства протягом наведеного періоду не мали занадто значних змін. Спостерігається збільшення наявних активів у 2023 році до 24556,00 тис. грн та подальше їх зменшення до 22139,00 тис. грн у 2024 році. Разом із цим у 2023 році збільшилися поточні зобов'язання підприємства, а у 2024 році їх сума вже зменшилася до 6205,00 тис. грн.

Серед наявних ресурсів (активів) підприємства ПрАТ «Виноградар» мають місце необоротні та оборотні активи. Необоротні активи представлені основними засобами підприємства – виробничим обладнанням, машинами та устаткуванням, транспортними засобами, будівлями та спорудами, а також у незначній сумі незавершеними капітальними інвестиціями. На території підприємства розміщені наступні будинки та споруди: цех переробки винограду;

відстійне відділення сировини; ємкості для зародження та зберігання виноматеріалу; складські приміщення для допоміжних матеріалів; вимірювальна лабораторія.

Основні засоби мають доволі значиму первісну вартість, що підтверджує забезпеченість технологічних процесів виробництва виноробної продукції та впровадження аграрного та агропродовольчого виробництва, але й великий ступінь їх зношеності. Так, на кінець 2024 року первісна вартість основних засобів становила 21592,00 тис. грн., тоді як їх залишкова вартість дорівнювала 4130,70 тис. грн. Отже, якщо говорити про структуру ресурсів, то за реальною (залишковою) вартістю необоротні активи займають меншу частку, ніж оборотні активи, наявність яких на кінець 2024 року становила 17316,30 тис. грн.

Використовуючи наявні ресурси ПрАТ «Виноградар» отримує економічні вигоди у вигляді виробленої продукції з подальшою її реалізацією, що в порівнянні з понесеними витратами дозволяє формувати прибутки. Проте, в останні роки наслідки коронавірусної кризи, а також початок та проведення бойових дій на території нашої країни, неабияк позначилася на результативних показниках діяльності ПрАТ «Виноградар», про що свідчить динаміка основних фінансових показників (табл. 2.4)

Таблиця 2.4

Ключові фінансові показники діяльності ПрАТ «Виноградар»

№ з/п	Показники	2021р	2022р	2023р	2024р
1	2	3	4	5	
1	Чистий дохід , тис. грн.	12616,70	2123,90	7696,70	7721,90
2	Собівартість реалізації, тис. грн.	11332,00	3474,80	8210,00	7583,10
3	Валовий прибуток, тис. грн.	1284,70	-1350,90	-513,30	138,8
4	Операційний фінансовий результат , тис. грн.	174,40	-629,70	202,50	167,0
5	Чистий фінансовий результат, тис. грн.	143,80	-600,00	121,70	22,90

Джерело: складено за даними [21; Додаток Е]

2.2. Загальна організація обліку дебіторської заборгованості та відображення її у фінансовій звітності підприємства

Бухгалтерський облік та формування показників фінансової звітності на підприємстві ПрАТ «Виноградар» здійснюється відповідно до облікового законодавства на національних стандартів обліку. до основних завдань обліку дебіторської заборгованості можна віднести наступні (рис. 2.2)

Рис. 2.2. Завдання обліку дебіторської заборгованості на підприємстві

Джерело: складено за даними

Обліковий процес дебіторської заборгованості на підприємстві ПрАТ «Виноградар» здійснюється за певними етапами її формування, наявності та погашення (рис. 2.3).

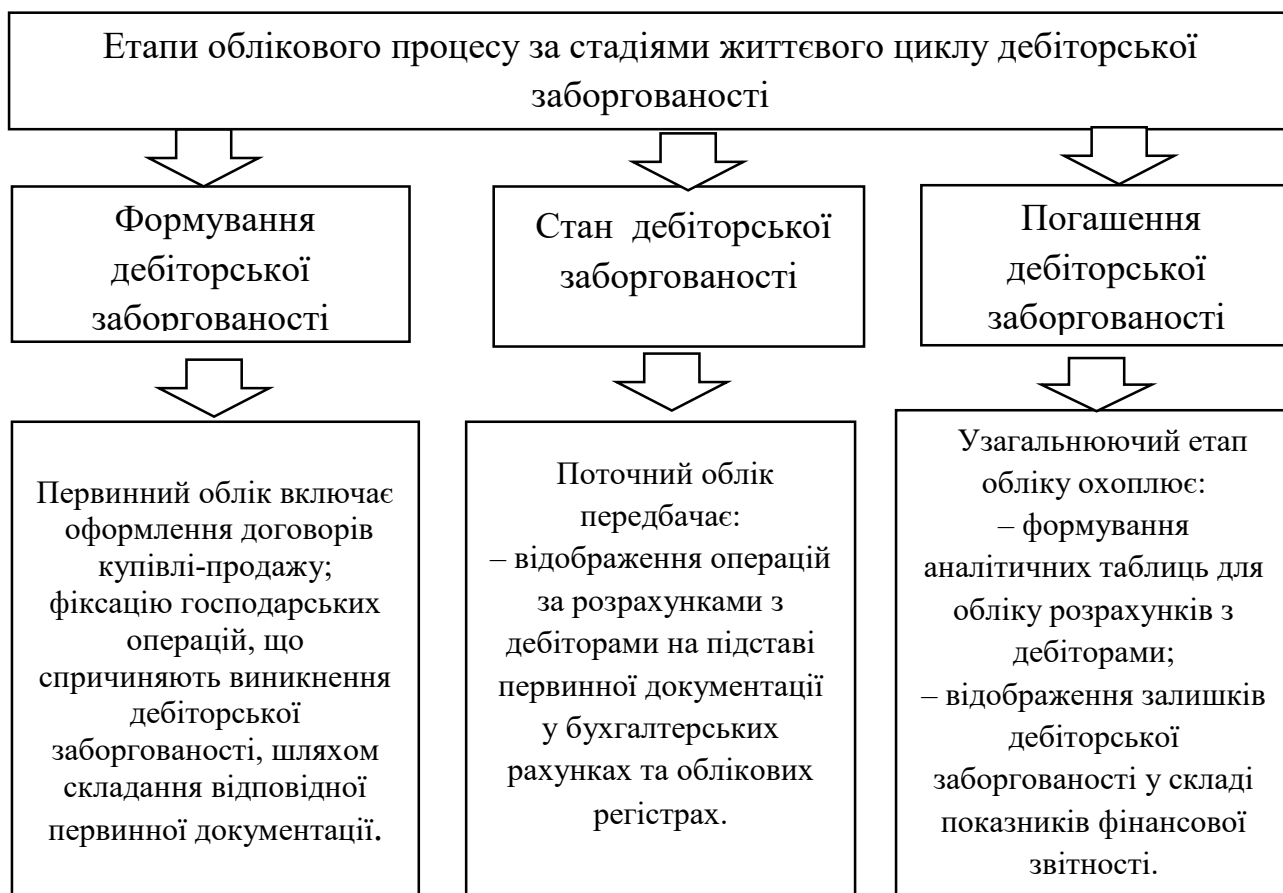

Рис. 2.3. Етапи облікового процесу дебіторської заборгованості на підприємстві

Джерело: складено за даними

Організація обліку дебіторської заборгованості ПрАТ «Виноградар» передбачає реалізацію трьох основних етапів:

Первинний облік На цьому етапі здійснюється оформлення договірних зобов'язань (зокрема, договорів купівлі-продажу), а також документування господарських операцій, що спричиняють виникнення дебіторської заборгованості, з використанням відповідних первинних документів. На підприємстві створена спеціальна комісія, яка визначає перелік інформації, що

може бути віднесена до комерційної таємниці, а саме умови проведення переговорів з контрагентами щодо укладених контрактів, інформація про формування договірної вартості, підстави та умови надання знижок щодо реалізації виробленої виноробної продукції та ін.

Поточний облік. Цей етап передбачає відображення операцій з дебіторами на підставі первинної документації в системі бухгалтерських рахунків і облікових регістрах. Він забезпечує оперативне відстеження змін у розрахункових взаємовідносинах та контроль за станом дебіторської заборгованості.

Узагальнюючий облік На заключному етапі здійснюється складання аналітичних таблиць для узагальнення інформації щодо розрахунків з дебіторами, а також відображення залишків дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства відповідно до вимог облікових стандартів.

Документальне оформлення операцій з формування дебіторської заборгованості передбачає фіксацію всіх господарських операцій, що призводять до виникнення боргу контрагента перед підприємством, у відповідних первинних документах. До основних документів належать:

- Договори (купівлі-продажу, поставки, надання послуг тощо), в яких визначаються умови постачання, оплати, строки виконання зобов'язань.
- Рахунки-фактури або акти виконаних робіт/наданих послуг, що підтверджують факт передачі товарів, виконання робіт чи надання послуг.
- Накладні на відвантаження товарів або інші товаросупровідні документи.
- Платіжні документи (платіжні доручення, квитанції, банківські виписки), що підтверджують або відсутність надходження оплати в установлені строки.
- Акти звірки взаєморозрахунків із контрагентами, які складаються для підтвердження суми заборгованості.
- Внутрішні бухгалтерські довідки у разі списання, переоцінки або визнання сумнівної/безнадійної заборгованості

Відвантаження продукції підприємством ПрАТ «Виноградар» вітчизняним покупцям, а саме виноматеріалів, здійснюється на підставі Договорів поставки (Додаток М), де вказуються найменування, асортимент, ціна та одиниці виміру продукції, яка поставляється за даним договором. На підставі укладеного договору з покупцем продукції підприємством виставляється рахунок-фактура (Додаток Н); виписується податкова накладна, продукція відвантажується на підставі видаткової накладної (Додаток Р); транспортування продукції підтверджується товарно-транспортною накладною (Додаток П);

Отже документальне оформлення розрахунків з покупцями за безготівковий розрахунок в автоматизованій системі має такий вигляд (рис 2.4):

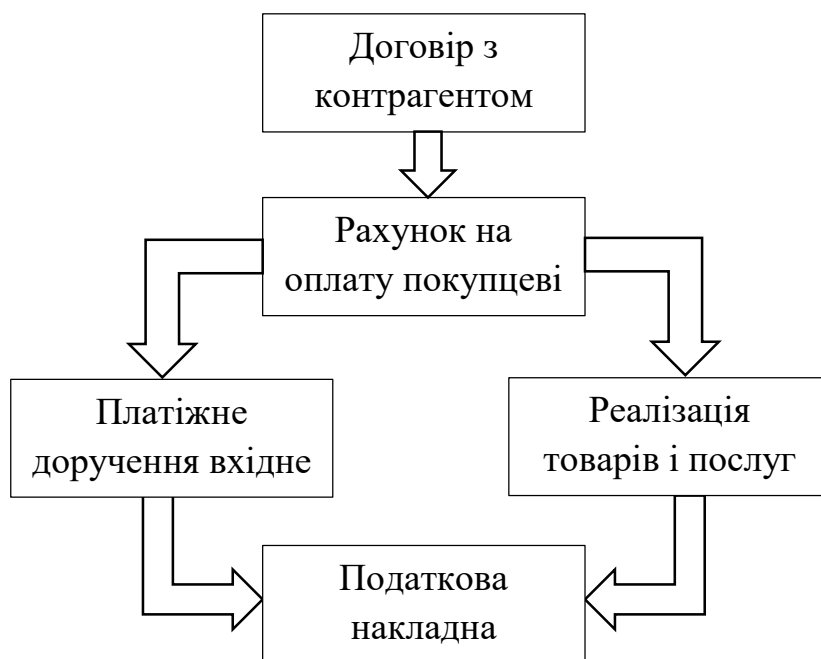

Рис. 2.4. Схема формування та погашення дебіторської заборгованості покупців продукції

Джерело: складено автором

Коли підприємство-контрагент сплачує аванс за майбутню поставку продукції створюється документ «Платіжне доручення вхідне» і на підставі цього документу створюється документ «Податкова накладна».

Реалізація продукції відображується створеним документом «Реалізація товарів і послуг». І, якщо реалізація є першою подією, то на підставі обов'язково складається електронний документ «Податкова накладна». Продаж продукції (товарів) здійснюється на основі Специфікації, а також первинних документів, що засвідчують факт здійснення операції з відвантаження продукції покупцеві. У момент поставки ПрАТ «Виноградар» в особі постачальника відповідно до умов договору передає покупцеві наступні документи: посвідчення про якість продукції в транспортній тарі, форма ПЯ-4; копію протоколу випробувань на показники безпеки та про відсутність ГМО; акт відвантаження вино продукції форми П24; акт про налив вино продукції П24А.

Для обліку та документального оформлення розрахункових операцій з погашення дебіторської заборгованості ПрАТ «Виноградар» використовує такі основні облікові документи: Рахунок на оплату (Додаток С); Банківські виписки (номер документа формується банком, а також присвоюється внутрішній номер реєстрації в системі документообігу компанії) – виписки відображають рух коштів на поточному рахунку та підтверджують операції з надходження грошових коштів від контрагентів-дебіторів; Платіжні доручення – для оформлення безготівкових розрахунків із контрагентами (Додаток Т). Акти звірки з контрагентами – використовуються для контролю взаєморозрахунків із постачальниками та покупцями (Додаток У).

На підприємстві ПрАТ «Виноградар» здійснюються господарські операції, пов'язані з придбанням товарно-матеріальних цінностей, оплатою послуг готівкою, відрядженнями працівників тощо, що передбачають проведення розрахунків із підзвітними особами. Виплата готівкових коштів у підзвіт здійснюється через касу підприємства лише за умови повного звітування працівника за раніше отримані суми. Особи, які отримали кошти в підзвіт, зобов'язані подати до бухгалтерії авансовий звіт (Додаток Ф), до якого додаються всі підтвердні документи щодо понесених витрат. Відповідно до оновлених положень Податкового кодексу України, строк подання авансового звіту підзвітною особою встановлюється не пізніше останнього дня місяця, що

настає за місяцем завершення відрядження або виконання окремої дії цивільно-правового характеру.

Всі первинні документи, які забезпечують облік розрахунків з дебіторами, формуються в автоматизованій системі та повністю відповідають нормативним вимогам, встановленим щодо первинних документів. Розглянувши стан первинного обліку дебіторської заборгованості на підприємстві ПрАТ «Виноградар» можна зробити висновок, що первинні документи на підприємстві в повній мірі забезпечують фіксацію операцій з дебіторами безпосередньо у момент їх здійснення.

Облікові реєстри з обліку дебіторської заборгованості — це бухгалтерські документи, у яких узагальнюються дані первинних документів щодо виникнення, обліку, погашення або списання заборгованості контрагентів перед підприємством. У підприємствах, які застосовують журнально-ордерну форму обліку, використовуються відповідні журнали-ордери та відомості для обліку дебіторської заборгованості. Ці реєстри забезпечують систематизацію інформації про розрахунки з покупцями, замовниками та іншими дебіторами.

Для детального обліку дебіторської заборгованості ведуться аналітичні відомості за субрахунками, які дозволяють відстежувати заборгованість за кожним дебітором окремо. Це забезпечує можливість контролю за своєчасністю погашення заборгованості та формування резервів сумнівних боргів. Карточки аналітичного обліку дебіторської заборгованості — індивідуальні записи за кожним дебітором, де фіксуються сума боргу, терміни погашення, надходження коштів. Під час проведення інвентаризації розрахунків з дебіторами складаються відповідні відомості, які фіксують стан заборгованості на певну дату. Ці документи є основою для виявлення простроченої, сумнівної або безнадійної заборгованості. Акти звірки розрахунків складаються між підприємством та його дебіторами для підтвердження взаємних зобов'язань. Ці документи допомагають уточнити суми заборгованості та виявити можливі розбіжності в облікових даних.

2.3. Діюча практика обліку дебіторської заборгованості за її видами на підприємстві ПрАТ «Виноградар»

При відображенні в обліку операцій з визнання, стану наявності та погашення дебіторської заборгованості персонал облікового апарату ПрАТ «Виноградар» керується основними регламентами НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [30] та НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [31].

Слід зазначити, що на підприємстві виникає тільки поточна дебіторська заборгованість, випадків визнання довгострокової ДЗ не було.

Відповідно до національної регламентації в обліку підприємства відображуються наступні види поточної дебіторської заборгованості

- дебіторська заборгованість покупців за відвантажену їм виноробну продукцію та іншу продукцію агропромислового виробництва
- дебіторська заборгованість за виданими постачальникам авансами під майбутню поставку ТМЦ
- дебіторська заборгованість за виданими у підзвіт сумами на господарські потреби, або на відрядження персоналу підприємства
- дебіторська заборгованість за виставленими претензіями контрагентам за порушення договірної дисципліни
- дебіторська заборгованість за відшкодування суми втрат та нестачі ТМЦ, що виявлені при інвентаризації
- дебіторська заборгованість власних працівників за виданим їм короткострокові позички, а також інші операції щодо внутрішніх розрахунків з персоналом підприємства

Відповідно до загальної методики для обліку цих видів дебіторської заборгованості на підприємстві використовуються рахунки та субрахунки, які передбачені Інструкцією з використання загального Плану рахунків. Облік із вітчизняними та іноземними покупцями ведеться на окремих субрахунках:

- 361 – «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;
- 362 – «Розрахунки з іноземними покупцями»;

Субрахунок 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» призначений для обліку дебіторської заборгованості, що виникає внаслідок надання послуг з перевезення національним підприємствам. За дебетом відображується контрактна вартість реалізованої продукції у сумі визнаного доходу, що зазначена у договорі з покупцем-контрагентом, з урахуванням ПДВ. За кредитом – сума отриманих грошових коштів за відвантажену продукцію, або інших активів, що відображується як взаємозалік з контрагентом-постачальником.

Загальна схема розрахунків надана на рис. 2.5.

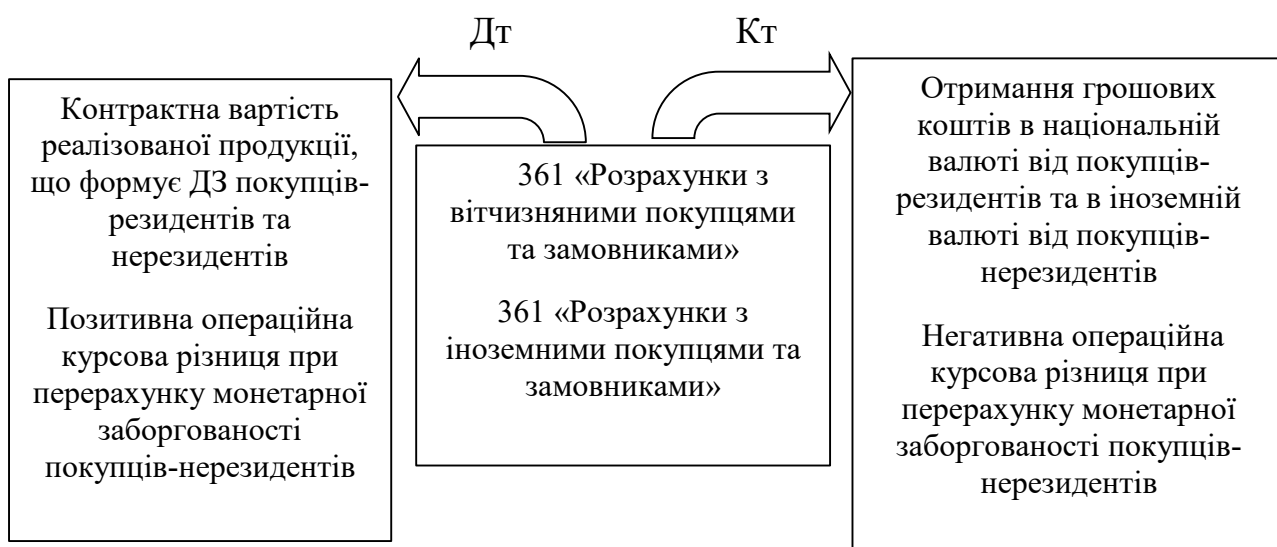

Рис. 2.5. Схема рахунку розрахунків з покупцями

Джерело: складено за даними [25]

Інформація щодо визнання та погашення дебіторської заборгованості покупців продукції, товарів систематизується у таких регістрах як Журнал-ордер та відомість по рахунку 361 (Додаток Х), Аналіз рахунку 361 (Додаток Ц)

Результатом проведення електронного документа «Реалізація продукції», який підтверджує факт відвантаження продукції покупцеві, є наступні проводки:

- Дт 361 Кт 701 – на контрактну вартість продукції з урахуванням ПДВ

Такою проводкою сума продажу продукції зараховується до складу доходу від реалізації. Наступною проводкою відображаються податкові зобов'язання:

- Дт 701 Кт 6415 – на суму ПДВ

Отримання коштів від покупців продукції у результаті проведення електронного документа «Платіжне доручення вхідне», оформлюється така проводка

- Дт 311 Кт 361 – на суму отриманих грошових коштів від покупця продукції

Під час реалізації продукції іноземним покупцям, якщо першою подією було відвантаження продукції, виникає монетарна дебіторська заборгованість, за якою на кожен дату балансу і на дату погашення заборгованості в обліку відображується нарахування операційних курсових різниць:

- при зростанні курсу НБУ на дату балансу або дату операції відображується дохід від операційної курсової різниці проводкою Дт 362 Кт 714
- при зниженні курсу НБУ на дату балансу або дату операції - витрати від операційної курсової різниці проводкою Дт 945 Кт 362

Таблиця 2.5

Заборгованість окремих вітчизняних покупців ПрАТ «Виноградар»

Рахунок	початкове сальдо		Обороти за період		кінцеве сальдо	
	Дебет	Кт	Дт	Кредит	Дебет	Кт
Контрагенти						
Договори						
АГРО-ЮГ			2067389,00	1187666,00	879723,00	
Артвайнери	109667,40		760687,50	870254,90		
Таирово вайнери			4800960,00	1290000,00	3510960,00	
Коблево АТ			919744,00	919944,00		
одеський коньячний завод			559818,46	559818,46		
Котнар Хілл			239523,60	160000,00	79523,60	
Фруктус Тім	11860,00				11860,00	
ЮГВИНПРОМ			906670,00	906670,00		
ПРІМАСТРОЙ	46800,00			46800,00		
СК АККОРД	22800,00		100000,00	122800,00		

Джерело: складено за даними [Додаток Х]

На підприємстві ПрАТ «Виноградар» мають місце операції з формування та погашення дебіторської заборгованості підзвітних осіб, облік яких ведеться з використанням субрахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами» за операціями з придбання товарно-матеріальних цінностей, операцій з направлення у відрядження працівників підприємства, які систематизуються у такому реєстрі як «Аналіз рахунку 372» (Додаток III). Представимо відображення на рахунках обліку розрахунків з підзвітними особами (табл 2.6).

Таблиця 2.6

Облік розрахунків з підзвітними особами

№ з/п	Зміст господарської операції	кореспонденція рахунків обліку		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	2	3	4	5
1	протягом звітного періоду видано аванси з каси підзвітним особам	372	301	150293,07
2	за рахунок підзвітних сум придбано сировину для основного виробництва	201	372	16221,83
3	за рахунок підзвітних сум придбано ПММ	203	372	37832,58
4	за рахунок підзвітних сум придбано будівельні матеріали для поточного ремонту	205	372	53911,00
5	за рахунок підзвітних сум придбано запасні частини для ремонту виробничого обладнання	207	372	6375,00
6	за рахунок підзвітних сум придбано МШП	22	372	4087,25
7	у частині вартості придбаних ТМЦ відображено податковий кредит з ПДВ	641	372	4110,48
8	віднесено на витрати періоду підзвітні суми на відрядження	91, 92	372	13383,03
9	повернуто залишок невикористаних підзвітних сум, які внесено до каси підприємства	301	372	14372,10

Джерело: складено за даними [Додаток III]

Також, мають місце операції щодо визнання та погашення дебіторської заборгованості у результаті виставлення претензій контрагентам за невиконання

договірних умов. Облік такої заборгованості ведеться на субрахунку 374 «Розрахунки за претензіями». За результатами проведення інвентаризації ТМЦ, у разі виявлення нестачі за недбалістю матеріально-відповідальної особи в обліку проводиться визнання дебіторської заборгованості таких осіб з відшкодування завданих збитків з використанням субрахунку 375/

Облік таких розрахунків ведеться за окремим дебітором та систематизується у відомості аналітичного обліку. В системі рахунків бухгалтерського обліку розрахунки з різними дебіторами систематизуються наступним чином (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Операції з обліку інших видів дебіторської заборгованості

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерська проводка		
		дебет	кредит	сума
1	2	3	4	5
1.	Видана робітнику підприємства позика на зворотній основі	377	301	100000,0
2.	частково погашено безвідсоткову позику	661	377	10000,0
3.	відшкодування нанесеного збитку визнано заборгованістю матеріально-відповідальної особи	375	716	13000,0
4.	погашено заборгованість матеріально-відповідальною особою	301	375	13000,0
5	виставлено претензію за невиконання договірних умов контрагенту	374	201	14000,0
6	отримано від контрагента в рахунок погашення заборгованості за виставленою претензією	311	374	14000,0

Джерело: складено за даними підприємства

На підприємстві ПрАТ «Виноградар» мають місце операції з формування та погашення дебіторської заборгованості за іншими операціями, наприклад, з надання послуг операційної оренди, з надання штатним робітникам безвідсоткової позики, реалізації виробничих запасів зовнішнім контрагентам, власно виробленої продукції робітникам підприємства. Облік таких розрахунків

ведеться за окремим дебітором з використанням субрахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» та систематизується у відомості аналітичного обліку, а потім у реєстрі «Аналіз рахунку 377».

Отже, розрахунки за дебіторською заборгованістю підприємства групуються в системі та зводяться до синтетичних реєстрів по відповідним рахункам дебіторів. З цього реєстру дані потрапляють до загальної оборотно-сальдової відомості (Додаток) та до фінансової звітності підприємства. Поточна дебіторська заборгованість покупців та замовників за наданими їм продукцію, товари, роботи або послуги (крім заборгованості, яка забезпечена вексями) відображається в статті балансу «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги». До підсумку балансу включається чиста реалізаційна вартість.

На підприємстві ПрАТ «Виноградар» обліковою політикою передбачено, що для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина резерву сумнівних боргів, для обліку якого передбачено однойменний рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів». Резерв сумнівних боргів створюється для того, щоб завчасно врахувати можливі втрати підприємства через непогашення дебіторської заборгованості. Фактично резерв є своєрідним "фінансовим захистом" підприємства на випадок, якщо частина дебіторів не виконає своїх зобов'язань. Проводиться детальний аналіз кожного боржника: фінансовий стан, репутація, перспективи погашення боргу. Резерв створюється тільки щодо тих дебіторів, за якими існують ознаки сумнівності.

Отже, за результатами оцінки діючої системи обліку дебіторської заборгованості на підприємстві ПрАТ «Виноградар» встановлено її відповідність основним принципам НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІТИЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПРАТ «ВИНОГРАДАР»

3.1 Організаційно-практичні аспекти контролю за дебіторською заборгованістю контрагентів

В сучасних реаліях функціонування підприємств національної економіки контроль дебіторської заборгованості на вітчизняних підприємствах є важливою складовою обліково-аналітичної системи та фінансового менеджменту, що дозволяє уникнути прострочень, знизити ризики неповернення коштів та забезпечити стабільність обігових коштів, платоспроможність та ділову активність підприємства.

Внутрішній контроль дебіторської заборгованості передбачає комплекс заходів, спрямованих на управління та моніторинг дебіторської заборгованості підприємства з метою забезпечення своєчасного отримання коштів та мінімізації фінансових ризиків.

За визначенням Пугаченко О.Б. та Зарудної Н.Я., основні завдання при проведенні внутрішнього контролю дебіторської заборгованості полягають у проведенні аналізу причин виникнення заборгованості дебіторів; оцінці та прогнозуванні можливих фінансових наслідків, що можуть виникнути внаслідок дебіторської заборгованості; забезпеченні юридичної обґрунтованості кожної суми дебіторської заборгованості на основі договорів та законодавчих норм; регулярному проведенні планових та позапланових інвентаризацій взаєморозрахунків із дебіторами; контролі за термінами погашення, простроченням та позовною давністю щодо всіх видів заборгованості; виявленні реальних можливостей для стягнення дебіторської заборгованості та вжиття ефективних заходів для її стягнення [36].

У більш широкому контексті до основних завдань контролю за дебіторською заборгованістю можна віднести наступні.

1. Контроль за дотриманням умов розрахунків – перевірка, чи покупці виконують умови договорів (терміни оплати, порядок розрахунків). Виявлення порушень платіжної дисципліни.

2. Моніторинг строків погашення заборгованості, що передбачає відстеження строків заборгованості (до 30 днів, 31–90 днів, понад 90 днів), визначення частки простроченої дебіторки.

3. Оцінка фінансової надійності контрагентів, а саме аналіз платоспроможності боржників, виявлення ризиків втрати коштів.

4. Проведення інвентаризації розрахунків, що передбачає здійснення звірки даних бухгалтерського обліку з контрагентами (акти звірки), встановлення реального стану заборгованості

5. Формування резерву сумнівних боргів, виявлення сумнівної дебіторської заборгованості, створення резервів відповідно до стандартів обліку.

6. Списання безнадійної заборгованості, а саме встановлення факту неможливості стягнення (банкрутство, судові рішення, строк давності), правильне документальне оформлення списання.

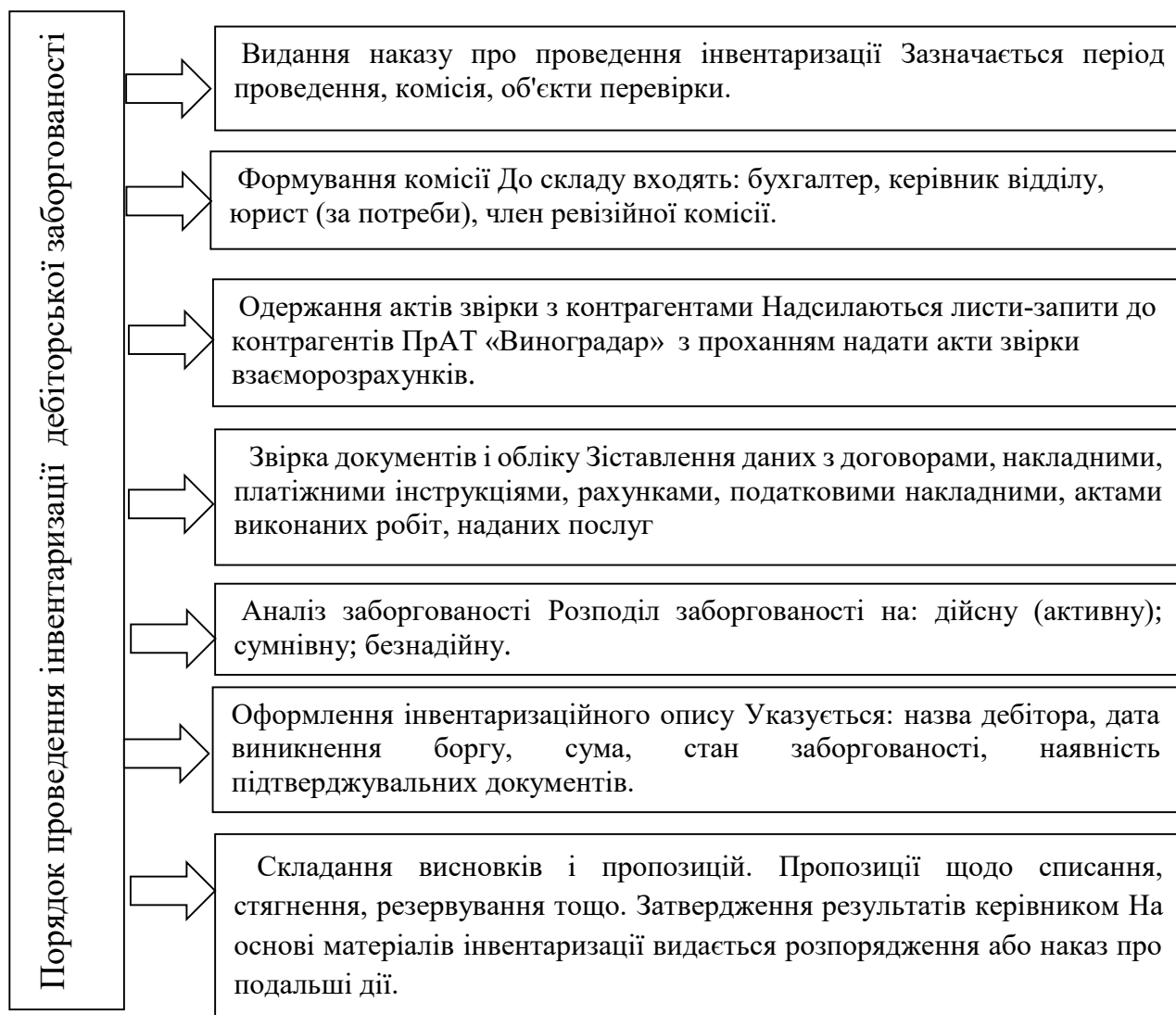
7. Контроль за своєчасним відображенням операцій в обліку – перевірка правильності відображення операцій у бухгалтерському обліку, виявлення помилок або порушень у веденні документації.

8. Розробка заходів щодо скорочення дебіторської заборгованості – надання пропозицій з підвищення платіжної дисципліни; впровадження системи передоплат або страхування платежів.

Контроль дебіторської заборгованості допомагає підприємствам: зберегти ліквідність, уникнути фінансових втрат, покращити облік і планування грошових потоків. Одним із методів контролю за дебіторською заборгованістю є інвентаризація розрахунків з контрагентами. Інвентаризація дебіторської заборгованості — це перевірка та документальне підтвердження реальності, обґрунтованості та своєчасності дебіторських сум, які відображено в обліку підприємства.

Мета інвентаризації: виявити реальний стан розрахунків з дебіторами; виявити прострочену, сумнівну або безнадійну заборгованість; звірити облікові дані з фактичними.

Порядок проведення інвентаризації наведено на рис. 3.1.

.Рис. 3.1. Складові проведення інвентаризації дебіторської заборгованості

Джерело: складено за даними [34]

На підприємстві ПрАТ «Виноградар» обліковою політикою передбачено обов'язкове проведення інвентаризації розрахунків з дебіторами. Причому рекомендовано проводити інвентаризацію у встановлені терміни залежно від обсягу проведених операцій з реалізації продукції, а саме:

- з контрагентами, обсяг реалізації продукції яким до 100 000,0 грн – інвентаризацію проводити один раз у півріччя
- з контрагентами, обсяг реалізації продукції яким до 500 000,0 грн – інвентаризацію проводити один раз у три місяці
- з контрагентами, обсяг реалізації продукції яким понад 500 000,0 грн – інвентаризацію проводити один раз у місяць

Під час інвентаризації: перевіряють відповідність даних бухгалтерського обліку документальному підтвердженню (договорам, актам, рахункам); звіряють залишки заборгованості з контрагентами через акти звірки розрахунків; оцінюють можливість стягнення боргів і виявляють підстави для їх списання або створення резервів.

Отже, інвентаризація є важливою процедурою внутрішнього контролю, яка мінімізує ризики помилок і шахрайства щодо дебіторської заборгованості. За результатами інвентаризації дебіторської заборгованості зазвичай складаються такі документи:

1) Акт інвентаризації розрахунків з дебіторами. Основний документ, в якому фіксуються результати перевірки наявності й обґрунтованості дебіторської заборгованості. Вказуються дані бухгалтерського обліку, результати звірки, виявлені розбіжності або сумнівні борги.

2) Акти звірки розрахунків із контрагентами. Складаються спільно з дебіторами. Містять інформацію про стан взаємних розрахунків на певну дату, підписуються обома сторонами (рис. 3.2).

3) Протокол інвентаризаційної комісії. Описує порядок проведення інвентаризації, виявлені порушення або проблеми. Містить пропозиції комісії щодо подальших дій: створення резервів, списання безнадійної заборгованості, стягнення боргів через суд тощо.

4) Відомість результатів інвентаризації. Узагальнює інформацію щодо виявлених залишків, простроченої, сумнівної чи безнадійної заборгованості.

5) Рішення керівника підприємства. На підставі актів і протоколів керівник видає розпорядчий документ (наказ або розпорядження) про подальші дії:

списання, створення резерву, ініціювання судових процедур щодо стягнення боргу тощо.

АКТ ЗВІРКИ РОЗРАХУНКІВ № ____

між ПрАТ «Виноградар»

та ТОВ / ФОП " _____ "

станом на " __ " _____ 2025 р.

ПрАТ «Виноградар, код ЄДРПОУ _____, з одного боку,

та ТОВ / ФОП " _____ ", код ЄДРПОУ / ПІН _____, з іншого боку, провели звірку взаємних розрахунків.

Дата	Документ	Сума по дебету (грн)	Сума по кредиту (грн)	Залишок (грн)
15.02.25	Видаткова накл. №123	25000		25000
25.03.25	Оплата за банком		10000	15000

Станом на дату акту:

Контрагент заборгував ПрАТ «Виноградар» — 15 000 грн.

Представник ПрАТ «Виноградар» _____ підпис _____

Представник ТОВ / ФОП _____ підпис _____

Рис. 3.2. Фрагмент акту звірки розрахунків

Отже, перевірка обґрунтованості та реальності сум заборгованості, відображених в обліку. Вона допомагає виявити прострочені, сумнівні або безнадійні борги, уточнити розрахунки з контрагентами та забезпечити достовірність даних бухгалтерської звітності є важливим аспектом діяльності ПрАТ «Виноградар».

3.2. Аналітична діагностика стану дебіторської заборгованості

Аналіз дебіторської заборгованості — це важливий етап фінансового контролю, який дозволяє уникати втрат доходу, дефіциту обігових коштів і ризику банкрутства через неповернуті борги.. Основні завдання аналізу дебіторської заборгованості спрямовані на оцінку ефективності управління розрахунками з контрагентами, виявлення ризиків неплатежів та забезпечення стабільності фінансового стану підприємства (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Завдання аналізу дебіторської заборгованості

Таким чином, в сучасних реаліях господарювання підприємств національної економіки важливим є проведення аналітичної діагностики дебіторської заборгованості і її динаміки. Структури та визначення основних чинників, що спричинили зміни за періоди роботи підприємства.

На думку науковців, проведення аналізу дебіторської заборгованості дозволяє оцінити потенційні доходи, які можна отримати у вигляді штрафів, пені та неустойок від контрагентів, що порушили строки оплати. Грамотно організована методика аналізу дебіторської заборгованості дозволить ухвалювати ефективні управлінські рішення щодо стягнення боргів, а також здійснювати прогнозування потенційних грошових надходжень [41, с 98].

Отже, спочатку представимо зміни основних складових та загальної суми оборотних активів підприємства та визначимо місце дебіторської заборгованості у складі таких активів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1.

Аналіз зміни оборотних активів

(тис. грн)

№ з/п	показники	2021	2022рік	2023 рік	2024рік	абсолютне відхилення (+;-)	
						2024 р до 2021 р	2024 р до 2023 рік
1	2	3		4	5	6	7
1	запаси	9574,10	14703,50	13969,30	12731,00	3156,9	-1238,3
2	поточна дебіторська заборгованість	4504,5	2341,8	5042,40	3514,9	-989,6	-1527,5
3	грошові кошти	2544,40	78,70	24,30	1053,30	-1491,1	1029,0
	інші оборотні активи	13,80	16,70	199,60	17,10	3,3	-182,5
4	разом оборотні активи	16636,80	17140,70	19235,60	17316,30	679,5	-1919,3

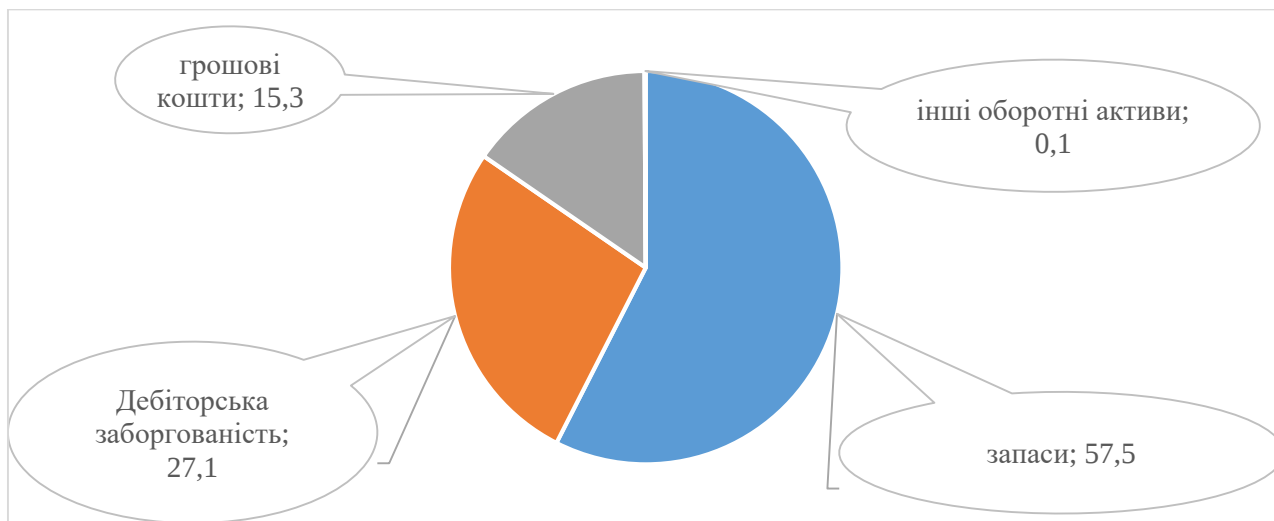
Джерело: складено за даними [21; Додаток Е]

Як показують розрахунки табл. 3.1, оборотні активи ПрАТ «Виноградар» у 2024 році порівняно із 2023 роком зменшилися на 1919,3 тис. грн., що зумовлено зменшенням усіх їх складових крім такої статті як грошові кошти.

Дебіторська заборгованість зменшилася на 1527,5 тис. грн. Грошові кошти збільшилися на 1029,0 тис. грн. У 2024 році порівняно із 2021 роком загальна сума оборотних активів зросла на 679,5 за рахунок зростання вартості запасів на 3156,9 тис. грн. грошові кошти і дебіторська заборгованість за цей період відповідно зменшилися на 1491,1 тис. грн та 989,6 тис. грн.

У структурі оборотних активів ПрАТ «Виноградар у 2021 році дебіторська заборгованість займала другу позицію, її частка у загальній сумі оборотних активів становила 27,1%. У 2022 році часта дебіторської заборгованості зменшилася до 13,1%, а запасів збільшилася до 85,7%. (рис. 3.4)

2021 рік

2022 рік

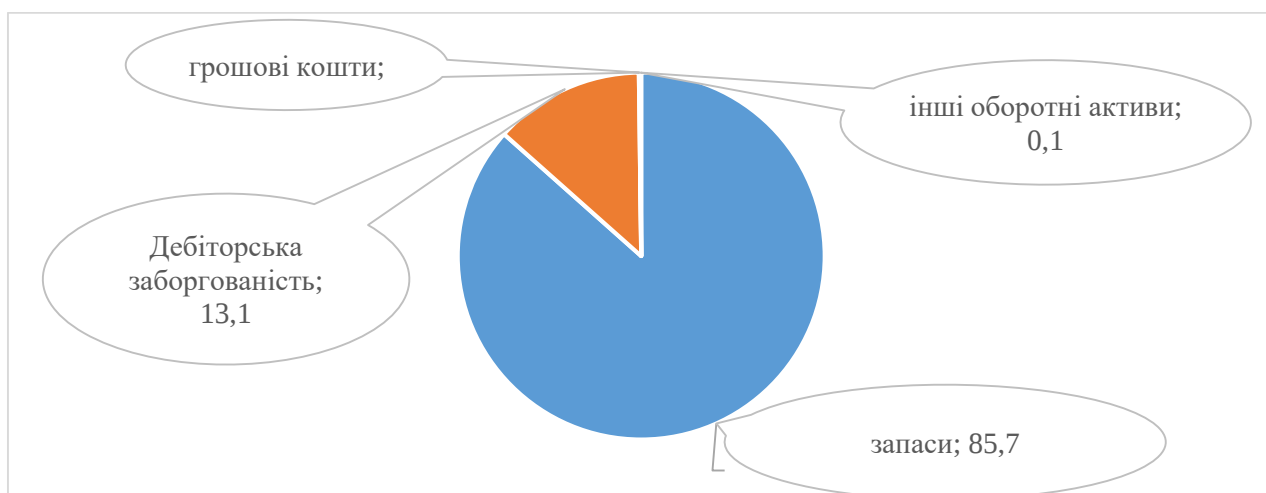

Рис. 3.4. Структура оборотних активів у 2021-2022 роках

Джерело: складено за даними [21; Додаток Е]

У подальших роках ситуація щодо структури оборотних активів зазнала деяких змін (рис. . У 2023 році на долю дебіторської заборгованості приходилося 26,2% загальної вартості оборотних активів, а у 2024 році – 20,3%. Отже, найбільшу частку займають запаси, а дебіторська заборгованість посідає друге місце у складі оборотних активів ПрАТ «Виноградар».

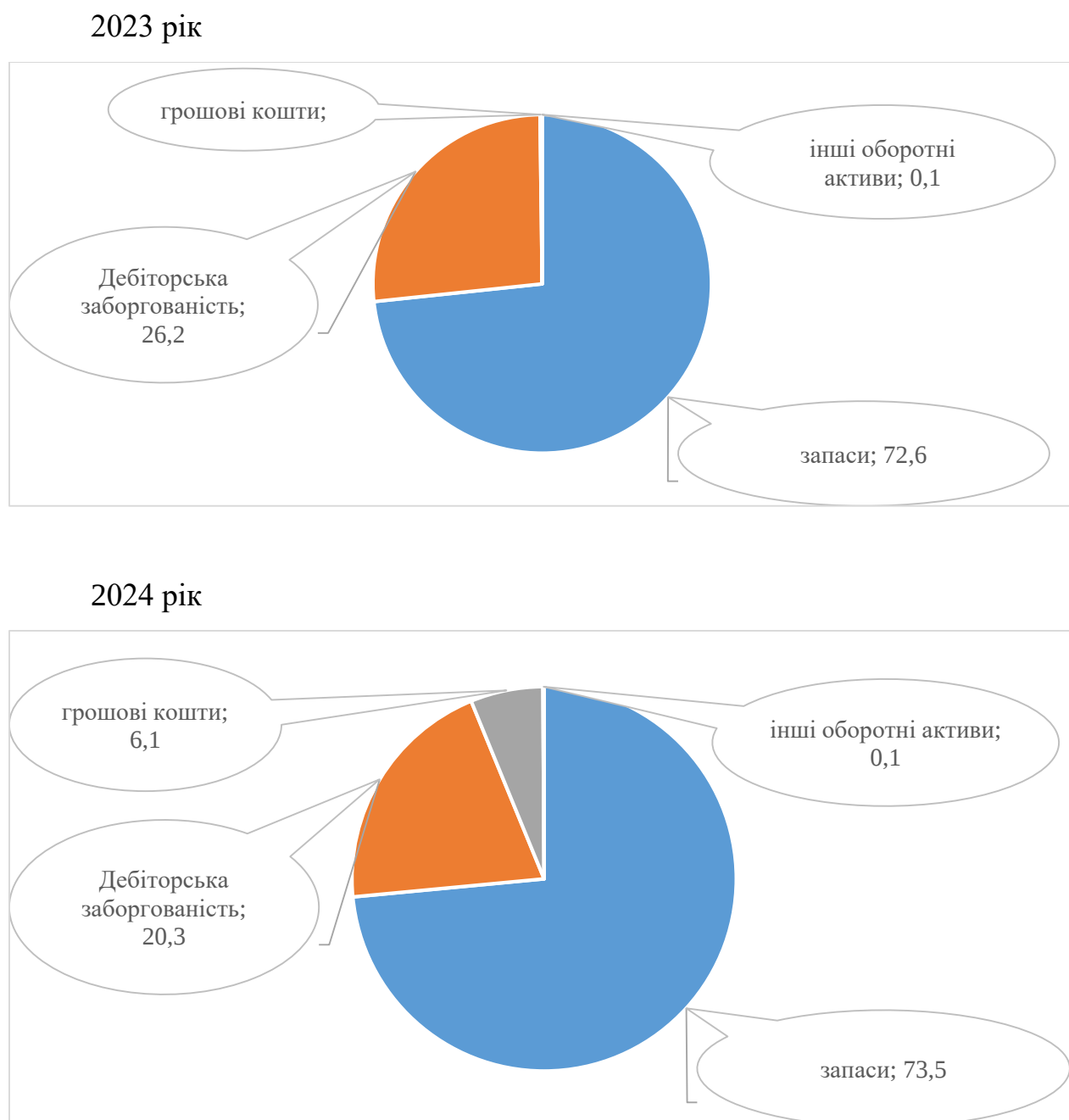

Рис. 3.5. Структура оборотних активів у 2023-2024 роках

Джерело: складено за даними [21; Додаток Е]

Далі представимо зміни дебіторської заборгованості за її видами, які відбулися протягом досліджуваного періоду (табл. 3.2)

Таблиця 3.2

Аналіз зміни дебіторської заборгованості за її видами

(тис. грн)

№ з/п	показники	2021	2022рік	2023 рік	2024рік	абсолютне відхилення (+;-)	
						2024 р до 2021 р	2024 р до 2023 рік
1	2	3		4	5	6	7
1	ДЗ за товари, роботи, послуги	3 567.20	570.90	4 956.10	3 141.10	-426,1	-1815,0
2	ДЗ за розрахунками з бюджетом	808.10	1 088.80	38.30	128.00	-680,1	89,7
3	інша поточна дебіторська заборгованість	129.20	682.10	48.00	245.80	116,6	197,8
4	Разом дебіторська заборгованість	4504,5	2341,8	5042,4	3514,9	-989,6	-1527,5

Джерело: складено за даними [21; Додаток Е]

Розрахунки табл. 3.2 свідчать про такі зміни. У 2024 році дебіторська заборгованість, яка сформувалася за рахунок відвантаження покупцям продукції та товарів, порівняно із 2021 роком зменшилася на 426,1 тис. грн., а порівняно із попереднім 2023 роком збільшилася на 1815, 0 тис. грн. На підприємстві є заборгованість за розрахунками з бюджетом, яка виникає за операціями з формування сум податку на додану вартість у разі перерахування передоплати, а також може бути сформована за рахунок нульової ставки ПДВ при здійсненні експортних операцій за цією заборгованістю не спостерігається значних змін. Винятком став 2022 рік, у якому дебіторська заборгованість покупців мала найменше значення та становила лише 570,90 тис. грн. ситуація спричинена початком повномасштабної війни та негативними змінами у діяльності підприємств національної економіки. Саме у цей період на підприємстві ПрАТ «Виноградар» значно зменшилися обсяги продажів продукції. Причиною стала втрата ринків збуту продукції на експорт. Більш наглядно динаміка продажів та дебіторської заборгованості покупців продукції наведена на рис. 3.6.

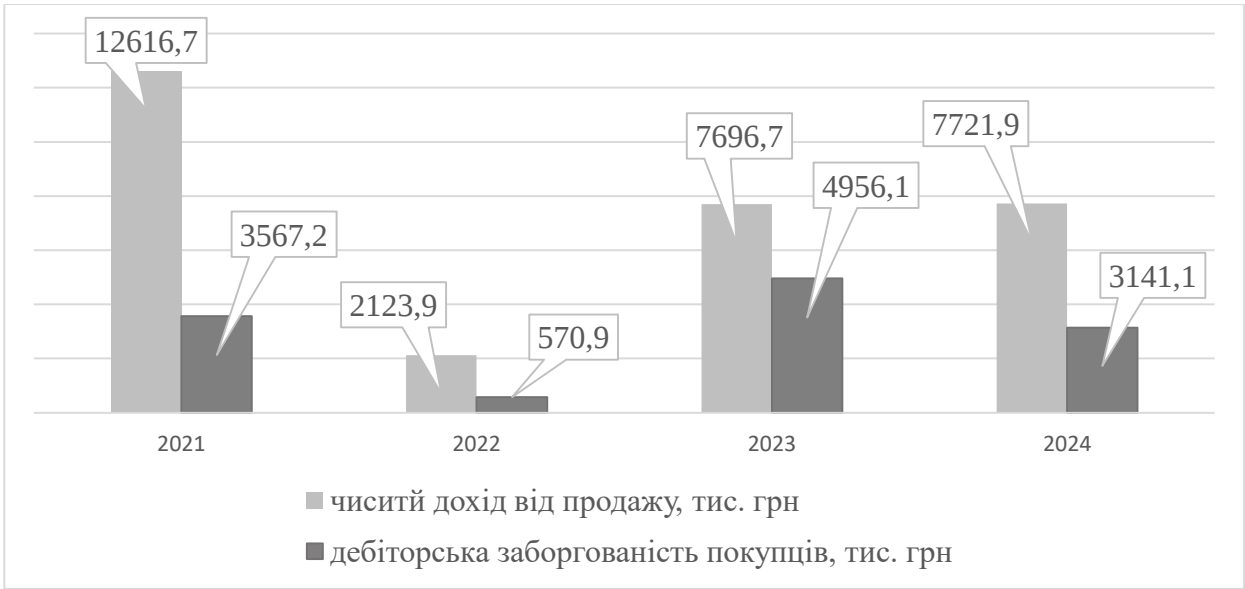

Рис. 3.6. Динаміка отриманого чистого доходу від продажів та дебіторської заборгованості покупців

Джерело: складено за даними [21; Додаток Е]

Далі побудуємо ряди динаміки зміни дебіторської заборгованості за відвантажену продукцію за період 2019-2024 році (табл. 3.3)

Таблиця 3.3

Абсолютні та відносні показники дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги

Рік	дебіторська заборгованість за товари, тис. грн	Ланцюгові показники				Базисні показники		
		Δ, тис. грн	Т _{зростанн} , %	Т _{приросту} , %	А, тис. грн	Δ, тис. грн	Т _{зростанн} , %	Т _{приросту} , %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2019	1 013.00							
2020	4 498.00	3485,0	444,0	344,0	10,1	3485,0	444,0	344,0
2021	3 567.20	-930,8	79,3	-20,7	4,5	2554,2	352,1	252,1
2022	570.90	-2996,3	16,0	-84,0	35,7	-442,1	56,3	-43,6
2023	4 956.10	4385,2	868,1	76,8	57,1	3943,1	489,2	389,2
2024	3 141.10	-1815,0	63,4	-36,6	49,6	2128,1	310,0	210,0

Джерело: складено за даними [21; Додаток Е]

Як показують розрахунки табл. 3.3, дебіторська заборгованість за відвантажену покупцям виноробну продукцію підприємством ПрАТ «Виноградар» за період з 2019 року по 2024 рік зросла на 2128,1 тис. грн., тобто збільшилася у більш, ніж 3 рази. Найбільші зміни відбулися також у 2020 році, у якому величин дебіторської заборгованості порівняно із 2019 роком збільшилася на 3485,0 тис. грн, у 2021 році порівняно із 2019 роком – збільшилася на 2554,2 тис. грн., у 2023 році порівняно із 2019 роком – збільшилася на 3943,1 тис. грн. Незначний обсяг дебіторської заборгованості спостерігається лише у 2022 році, проте це не є позитивним моментом, оскільки саме у цьому році значно зменшилися обсяги продажів виноробної продукції.

Далі побудуємо ряди динаміки зміни дебіторської заборгованості за відвантажену продукцію за період 2019-2024 році (табл. 3.4)

Таблиця 3.4

Абсолютні та відносні показники загальної дебіторської заборгованості

Рік	Загальна дебіторська заборгованість тис. грн	Ланцюгові показники				Базисні показники		
		Δ, тис. грн	T _{зростанн} , %	T _{приросту} , %	А, тис. грн	Δ, тис. грн	T _{зростанн} , %	T _{приросту} , %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2019	5273,0	x						
2020	7212,0	1939,0	136,8	36,8	52,7	1939,9	136,8	36,8
2021	4504,5	-2707,5	62,5	-37,5	72,2	-768,5	85,4	-14,6
2022	2341,8	-2162,7	52,0	-48,0	45,1	-2931,2	44,5	-55,6
2023	5042,4	2700,6	215,3	115,3	23,4	-230,6	95,8	-4,4
2024	3514,9	-1527,5	69,7	-25,3	60,4	-1758,1	60,7	-33,3

Джерело: складено за даними [21; Додаток Е]

Як показують розрахунки табл. 3.4, загальна дебіторська заборгованість ПрАТ «Виноградар» за період з 2019 року по 2024 рік знизилася на 1758,1 тис. грн. найбільші зміни відбулися також у 2022 році, у якому величин дебіторської

заборгованості порівняно із 2019 роком зменшилася на 2931,2 тис. грн, а порівняно із попереднім 2021 роком – 2162,7 тис. грн. у 2023 році порівняно із 2022 роком дебіторська заборгованість зросла на 2700,6 тис. грн. Отже, за аналізований період відбулися зміни як у сторону зростання, так і у сторону зменшення дебіторської заборгованості, що зумовлено змінами продажів виноробної продукції, а також іншої продукції агропродовольчого призначення.

Аналіз дебіторської заборгованості передбачає діагностику не тільки кількісних її показників, а й визначення показників якісного складу.

До показників якісного складу дебіторської заборгованості відносяться ті характеристики, які дозволяють оцінити реальність, строковість, ризикованість і ефективність управління дебіторською заборгованістю. Ці показники дають змогу не лише виявити обсяг заборгованості, а й оцінити її ліквідність та ймовірність повернення. До показників якісного складу дебіторської заборгованості відноситься коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості як відношення отриманого чистого доходу від продажів за визначений період до середньої величини заборгованості покупців-контрагентів за період. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості це фінансовий показник, який показує, скільки разів протягом періоду (зазвичай року) підприємство змогло перетворити дебіторську заборгованість у грошові надходження. Цей показник віддзеркалює такі аспекти:

- наскільки ефективно підприємство стягує заборгованість зі своїх покупців.
- частоту оновлення дебіторської заборгованості протягом року.
- чим вищий коефіцієнт — тим краща платіжна дисципліна контрагентів і ефективніше управління дебіторською заборгованістю
- якщо коефіцієнт низький — підприємство довго чекає оплати, або має високий ризик неповернення коштів.

Супутній показник – це період обороту дебіторської заборгованості, який показує скільки потрібно часу (днів) для погашення заборгованості за відвантажену продукцію. Цей показник є ключовим аналітичний діагностиці

стану дебіторської заборгованості, особливо для: оцінки ліквідності; визначення потреби в оборотному капіталі; ухвалення рішень щодо кредитної політики.

Наступним є співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості, який характеризує який характеризує баланс між зобов'язаннями підприємства перед іншими особами (кредиторами) та його вимогами до інших осіб (дебіторами). Тобто показує спроможність підприємства погасити свої зобов'язання за рахунок отримання грошових коштів від своїх боржників. Цей показник дозволяє оцінити платоспроможність підприємства; виявити можливі ризики ліквідності; визначити, чи не перекладає підприємство обіг коштів на інших; ухвалювати рішення щодо фінансування, реструктуризації або кредитної політики.

Враховуючи наші попередні дослідження щодо видів дебіторської заборгованості, вважається доцільним зробити розрахунки якісного складу стану дебіторської заборгованості за відвантажену продукцію та товари (табл. 3.5) а також загальної дебіторської заборгованості (табл. 3.6)

Таблиця 3.5

Аналіз зміни якісних показників дебіторської заборгованості за товари, роботи послуги ПрАТ «Виноградар»

№ з/п	показники якісного складу дебіторської заборгованості за відвантажену продукцію і товари	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
1	2	3	4	5	6
1	Чистий дохід від реалізації, тис. грн	12 616.70	2123,90	7696,7	7 721.90
2	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн	3 567.20	570.90	4 956.10	3 141.10
3	кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн	1 226.40	1 956.80	3 357.30	2 374.80
4	коефіцієнт оборотності ДЗ (разів)	3,5	3,7	1,5	2,5
5	період погашення ДЗ (днів)	102,8	97,3	240,0	144,0
6	Частка ДЗ в загальній вартості оборотних активів,%	21,4	3,3	25,8	18,1
7	співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги	2,9	0,29	1,47	1,3

Джерело: складено за даними [21; Додаток Е]

Як показують розрахунки, показники якісного складу дебіторської заборгованості ПрАТ «Виноградар» знаходяться на дуже низькому рівні.

Оборотність дебіторської заборгованості покупців не перевищує 3,7 рази, а період погашення у 2023 році навіть становить 250 днів, а у 2024 році – 144 дні. Позитивним є співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Таблиця 3.6

Аналіз зміни якісних показників загальної дебіторської заборгованості

ПрАТ «Виноградар»

№ з/п	показники якісного складу загальної дебіторської заборгованості	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
1	2	3	4	5	6
1	Чистий дохід від реалізації, тис. грн	12 616,70	2123,90	7696,7	7 721,90
2	Загальна ДЗ, тис. грн	4504,50	2341,80	5042,4	3514,9
3	Загальна КЗ, тис. грн	5083,70	4876,40	4412,8	2543,1
4	коефіцієнт оборотності ДЗ (разів)	2,8	0,9	1,5	2,2
5	період погашення ДЗ (днів)	130,5	405,5	243	166,0
6	Частка загальної ДЗ в загальній вартості оборотних активів, %	27,1	13,6	26,2	20,3
7	співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги	0,88	0,48	1,14	1,38

Джерело: складено за даними [21; Додаток Е]

Як показують розрахунки табл. 3.6, показники якісного складу загальної дебіторської заборгованості ПрАТ «Виноградар» також знаходяться на низькому рівні. Оборотноість загальної дебіторської заборгованості зазнала зниження у 2023-2024 роках порівняно із довоєнним періодом а період погашення у 2023 році навіть становить 243 дні, а у 2024 році – 166 днів. Також співвідношення загальної дебіторської і кредиторської заборгованості віддзеркалюють негативні значення у 2021-2022 роках із подальшим покращенням цього співвідношення у 2023-2024 роках.

Таким чином, оцінка показників якісного складу дебіторської заборгованості дає підстави зробити висновок про негативні тенденції стану дебіторської заборгованості ПрАТ «Виноградар», особливо у воєнний період

Враховуючи, що дебіторська заборгованість займає значну частку в оборотних активах підприємства, далі проведемо аналіз ліквідності та

платоспроможності підприємства ПрАТ «Виноградар». Оцінка ліквідності та платоспроможності дає чітке уявлення: чи здатне підприємство вижити в короткостроковій перспективі; чи може воно довгостроково функціонувати без зовнішньої допомоги

Основні методичні прийоми оцінки платоспроможності підприємств наведено на рис. 3.7.

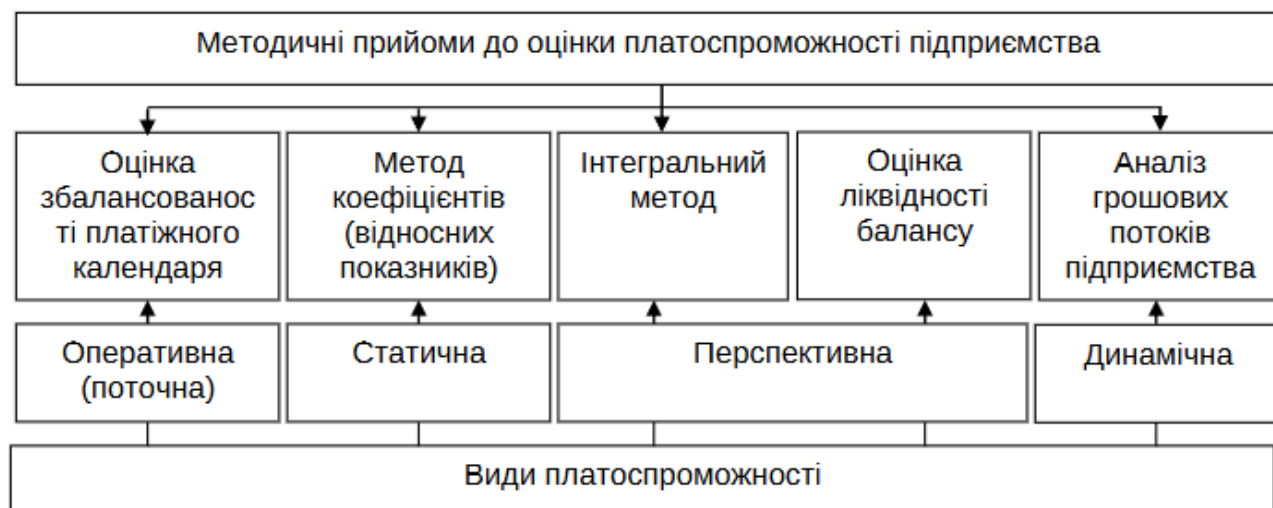

Рис. 3.7. Методичні прийоми оцінки платоспроможності

Джерело: складено за даними [41]

Оцінка ліквідності та платоспроможності проводиться для визначення фінансової стійкості підприємства, його здатності вчасно погашати свої зобов'язання, а також ефективно управляти грошовими ресурсами. Мета оцінки рівня ліквідності та платоспроможності заключається в тому, щоб

- Оцінити здатність покривати поточні зобов'язання, тобто дати відповідь на питання чи має підприємство достатньо активів або грошових коштів, щоб вчасно розраховуватися за боргами?

- Виявити ризики банкрутства або дефіциту грошових ресурсів, оскільки низька ліквідність = ймовірність фінансових труднощів або неплатоспроможності.

– Прийняття управлінських рішень, тобто обґрунтування залучення кредитів, інвестицій, реструктуризації боргів або зміни кредитної політики.

– Формування кредитного рейтингу, тобто оцінка важлива для банків, інвесторів та партнерів, щоб прийняти рішення про співпрацю

Для оцінки платоспроможності використовують систему відносних показників ліквідності, а саме:

– коефіцієнт абсолютної ліквідності (коефіцієнт терміновості) – показує, яку частину короткострокових позикових зобов'язань можна погасити негайно;

– проміжний коефіцієнт ліквідності – характеризує здатність підприємства погасити короткострокову заборгованість не тільки грошовими коштами, але й коштами в розрахунках;

– загальний коефіцієнт ліквідності (покриття) – характеризує здатність підприємства погасити короткострокову заборгованість оборотними активами.

Представимо розрахунки зазначених показників, що характеризують рівень платоспроможності ПрАТ «Виноградар» у табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Аналіз рівня платоспроможності ПрАТ «Виноградар»

Показники Розрахунок	розрахунок	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
1	2	3	4	5	6
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$A_1 / (П_1 + П_2)$	0,4032	0,0115	0,0029	0,1698
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	$(A_1 + A_2) / (П_1 + П_2)$	1,1193	0,3567	0,6372	0,7390
3. Коефіцієнт поточної ліквідності	$(A_1 + A_2 + A_3) / (П_1 + П_2)$	2,6365	2,5084	2,3273	2,7909

Джерело: складено за даними [21; Додаток Е]

Як показують розрахунки показників платоспроможності, що наведені у табл. за показниками поточної ліквідності платоспроможність підприємства ПрАТ «Виноградар» відповідає нормативному значенню на протязі усього аналізованого періоду. Показник швидкої ліквідності знаходиться поза межами нормативного значення тільки у 2022 році, а в інші роки також відповідає встановленому нормативу. Що стосується абсолютної платоспроможності, то за цим показником спостерігаються незначний рівень платоспроможності підприємства ПрАТ «Виноградар».

Прийняття рішень щодо забезпечення належного рівня платоспроможності підприємства є критично важливим для його подальшого функціонування, оскільки це забезпечує відносну стабільність і вимагає регулярного здійснення цього процесу. Таким чином, відповідні дані для оцінки платоспроможності можуть виступати інформаційними індикаторами при організації аналітичного обліку дебіторської заборгованості.

Зростання дебіторської заборгованості означає збільшення суми коштів, які підприємству заборгували інші юридичні або фізичні особи за поставлені товари, виконані роботи чи надані послуги. Це може свідчити про:

- погіршення платіжної дисципліни покупців або партнерів;
- ризик зниження ліквідності, оскільки більше коштів «заморожено» у дебіторів і не може бути використано негайно;
- можливе зростання кредитного ризику, особливо якщо заборгованість прострочена;
- активну торговельну діяльність (у деяких випадках), якщо зростання боргів супроводжується пропорційним зростанням виручки.

Зростання дебіторської заборгованості може бути позитивним аспектом лише у разі зростання обсягів товарообороту, тобто якщо зростання боргів супроводжується пропорційним зростанням виручки. Важливо оцінювати не лише обсяг, а й структуру та термін погашення дебіторської заборгованості, щоб зрозуміти її вплив на фінансову стабільність підприємства

До основних напрямків підвищення платоспроможності підприємства ПрАТ «Виноградар» можна запропонувати такі (табл. 3.8).

Таблиця. 3.8

Основні напрямки підвищення платоспроможності підприємства

№ з/п	Напрямок	Суть заходів	Очікуваний результат
1	2	3	4
1	Оптимізація структури активів	Збільшення частки ліквідних активів, ефективне управління запасами	Підвищення швидкості покриття зобов'язань
2	Зменшення дебіторської заборгованості	Жорстка кредитна політика, прискорення розрахунків	Зростання грошових надходжень
3	Управління грошовими потоками	Прогнозування, контроль за касовими розривами	Стабільність фінансових операцій
4	Підвищення прибутковості	Зниження витрат, збільшення доходів	Поліпшення фінансового результату
5	Зниження кредитного навантаження	Реструктуризація боргів, вибір вигідних джерел фінансування	Менше ризиків неплатоспроможності
6	Посилення фінансової дисципліни	Контроль витрат, дотримання бюджетів	Підвищення довіри з боку контрагентів
7	Антикризове управління	Раннє реагування, аналіз ризиків	Зменшення впливу зовнішніх загроз

Джерело: складено автором

Таким чином, аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством передбачає комплексне врахування зовнішніх і внутрішніх чинників, оцінювання як кількісних, так і якісних параметрів, розрахунок середньої величини заборгованості, визначення її частки у загальному обсязі активів та пасивів підприємства, аналіз строковості погашення заборгованості, а також ідентифікацію ризиків і загроз неповернення. Ефективно організована система аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості є основою для прийняття раціональних управлінських рішень щодо оптимізації процесів повернення боргів і забезпечення стабільності грошових потоків підприємства.

3.3. Удосконалення обліку і контролю дебіторської заборгованості

В умовах невизначеності національної економіки ефективно налагоджений процес обліку дебіторської заборгованості дозволяє підвищити ефективність фінансового управління підприємством, зменшити фінансові ризики та забезпечити стійкість у конкурентному середовищі.

Як зазначають Лоханова Н.О. та Сиротенко Н.А., загальна проблема полягає в тому, що більшість підприємств стикається з труднощами обліку та аудиту дебіторської заборгованості в процесі своєї діяльності. Це зумовлено тим, що фінансовий стан контрагентів, які отримують товари, роботи чи послуги на умовах відстрочки платежу, може змінюватися з різних об'єктивних та суб'єктивних причин. Тому забезпечення ефективної системи обліку та аудиту стану і погашення дебіторської заборгованості є важливим і практично необхідним для підприємств усіх галузей економіки [13].

Удосконалення обліку дебіторської заборгованості необхідне з кількох важливих причин:

1) покращення фінансової стабільності підприємства: чітке і точне відображення дебіторської заборгованості дозволяє підприємствам своєчасно виявляти ризики непогашених боргів, що допомагає запобігти фінансовим труднощам та забезпечити стабільність грошових потоків;

2) оптимізація управління кредитними ризиками: завдяки вдосконаленому обліку можна оперативно відстежувати платіжну дисципліну контрагентів і вчасно вживати заходи для мінімізації ризиків неповернення боргів (наприклад, змінювати умови співпраці або звертатися до юридичних процедур);

3) поліпшення прийняття управлінських рішень: Детальний і актуальний облік допомагає керівництву ухвалювати обґрунтовані рішення щодо кредитування клієнтів, коригування політики з відстрочки платежів або оптимізації умов співпраці з контрагентами;

4) підвищення ефективності внутрішнього контролю: вдосконалення обліку дозволяє створити ефективну систему моніторингу дебіторської

заборгованості, що сприяє кращому контролю за виконанням фінансових зобов'язань і своєчасному виявленню прострочених боргів;

5) зниження ризиків фінансових втрат: систематичний та точний облік дозволяє підприємствам своєчасно виявляти сумнівні або безнадійні борги, що дає змогу здійснювати резервування або вжиття інших заходів для захисту від фінансових втрат.

Організація облікового процесу з удосконалення обліку дебіторської заборгованості дозволяє покращити фінансову дисципліну, знизити ризики неплатежів, підвищити надійність звітності, оптимізувати грошові потоки

.Рис. 3.8. Організація ефективної системи обліку дебіторської заборгованості

Джерело: складено автором

Фінансово-господарська діяльність економічних суб'єктів базується на постійно здійснюваних протягом звітного календарного місяця розрахункових і платіжних діях, що задля забезпечення акумулювання достатньої кількості монетарних активів для погашення зобов'язань потребує мінімізації часового проміжку між датою виникнення дебіторської заборгованості та датою її погашення. Інформація про дебіторську заборгованість є релевантною, якщо здійснювати її поділ на мінімальні часові проміжки. На нашу думку, оптимальним з огляду на необхідність формування інформаційного забезпечення, прийнятним для управління платоспроможністю, є поділ поточної дебіторської заборгованості за відтермінуванням погашення на такі види:

- заборгованість покупців з термінами погашення до 10 днів;
- заборгованість покупців з термінами погашення від 10 днів до 30 днів;
- заборгованість покупців з термінами погашення від 30 днів до 60 днів;
- заборгованість покупців з термінами погашення від 60 днів до 180 днів;
- заборгованість покупців з термінами погашення від 180 днів до 360 днів.

Формування аналітичних даних про розрахунки з дебіторами у розрізі наведених часових проміжків дебіторської заборгованості дасть можливість управлінському персоналу встановити рівень забезпеченості монетарними активами для погашення поточних зобов'язань, на основі чого можна буде обґрунтовувати рішення про джерела забезпечення фінансування поточної фінансово-господарської діяльності, про зміни у провадженні розрахункової, збутової (реалізаційної) політики, про забезпечення належного рівня платоспроможності. Оптимальною датою для систематизації, узагальнення та надання управлінському персоналу охарактеризованої аналітичної інформації є завершення місяця, що передує звітному.

Науковцями запропоновано введення додаткових аналітичних субрахунків до рахунку з обліку дебіторської заборгованості за товари, роботи послуги за термінами погашення (рис. 3.9)

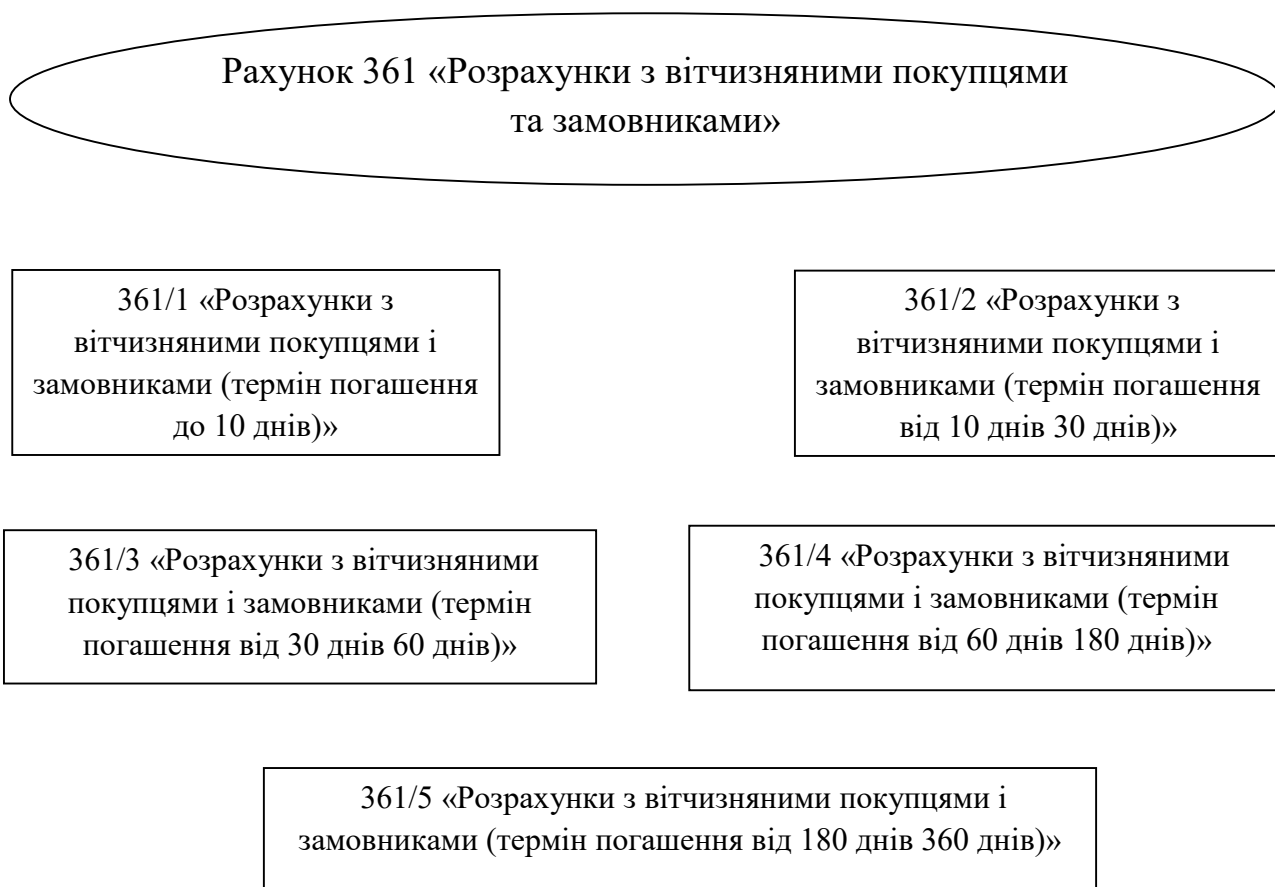

Рис. 3.9. Аналітичні субрахунки з обліку дебіторської заборгованості за відвантажені продукцію, товари

Джерело: складено за даними [24 с 106]

Також, окремі науковці пропонують виокремлювати додаткові аналітичні рахунки для розмежування обліку дебіторської заборгованості покупців та окерми для відображення заборгоаності замовників за надані їм послуги або виконані роботи [10].

Також, погоджуємося з думкою науковців, що серед основних напрямів удосконалення обліку дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями та замовниками слід виокремити:

- удосконалення облікової політики підприємства шляхом деталізації положень щодо обліку дебіторської заборгованості для своєчасного виявлення проблемних питань і впровадження заходів з підвищення платоспроможності боржників;

– застосування комплексного підходу до формування резерву сумнівних боргів із врахуванням особливостей діяльності підприємства, деталізацією інформації за кожним дебітором і термінами непогашення заборгованості, що дозволить підвищити якість управління розрахунками [7]

У складі облікової політики підприємства мають бути чітко визначені основні положення щодо обліку дебіторської заборгованості, а саме:

- визначення видів господарської діяльності, які здійснює підприємство;
- встановлення форми ведення бухгалтерського обліку з урахуванням специфіки діяльності підприємства, що впливає на вибір і порядок використання облікових реєстрів;
- формулювання правил визнання та оцінки дебіторської заборгованості; – закріплення у наказі про облікову політику критеріїв класифікації дебіторської заборгованості та аналітичного обліку розрахунків із дебіторами;
- визначення ознак сумнівної дебіторської заборгованості та джерел інформації для її виявлення;
- встановлення періодичності та методу нарахування резерву сумнівних боргів;
- визначення умов визнання заборгованості безнадійною згідно з нормами податкового та бухгалтерського законодавства;
- регламентація порядку списання безнадійної заборгованості;
- уточнення у робочому Плані рахунків бухгалтерських рахунків та відповідних субрахунків (аналітичних рахунків), які застосовуються для обліку дебіторської заборгованості.

На думку Мамонтової Н.А. Для організації ефективного облікового процесу та контролю за дебіторською заборгованістю підприємства можуть використовувати різні методи та інструменти, такі як створення політики кредитування, контрактів та умов оплати, моніторинг ризиків, збільшення ефективності взаємодії з контрагентами та проведення аналізу показників заборгованості [15, с 116].

Перед початком перевірки розрахунків з контрагентами-дебіторами внутрішньому контролеру слід детально вивчити їхній склад, щоб зменшити ймовірність невиконання зобов'язань. Для цього кожне підприємство може розробити власну систему відбору контрагентів, яка базується на різноманітних показниках та критеріях. До основних факторів, що враховуються при ухваленні рішення про співпрацю з конкретним контрагентом, належать:

- репутація потенційного контрагента-дебітора, яка є суб'єктивною оцінкою, сформованою на основі платіжної дисципліни, досвіду попередніх фінансових відносин, а також наданої інформації від інших контрагентів та «третіх осіб»;

- фінансова надійність — дослідження, оцінка та аналіз основних показників фінансової та податкової звітності контрагента (результати діяльності за попередні роки, наявність заборгованості перед бюджетом або іншими контрагентами, ліквідність, платоспроможність, стабільність, кредитоспроможність тощо);

- стан фінансового, товарного, політичного, сезонного та військового середовища в країні, а також залежність бізнесу контрагента від цих факторів.

Як вважають науковці, і ми погоджуємося з їх думкою, для забезпечення ефективного управління господарською діяльністю суб'єкта необхідно здійснювати не лише кількісний аналіз показників, що характеризують поточний стан та стратегічні перспективи управління активами підприємства, а й застосовувати якісний аналіз. Його основною метою є виявлення окремих видів продукції (товарів), робіт і послуг, за якими спостерігається найбільша концентрація дебіторської заборгованості [45].

Для ефективного використання оборотних активів необхідно застосовувати інструменти аналізу дебіторської заборгованості та на їх основі формувати внутрішні стандарти підприємства, в яких визначати умови, правила та обмеження щодо строків і обсягів дебіторської заборгованості.

Проведення аналізу дебіторської заборгованості дозволяє оцінити потенційні доходи, які можна отримати у вигляді штрафів, пені та неустойок від контрагентів, що порушили строки оплати.

Управління дебіторською заборгованістю передбачає розробку заходів щодо її зменшення або стягнення прострочених чи сумнівних боргів. Для цього застосовуються різноманітні методи, які можна поділити на такі групи:

- юридичні – ведення претензійної роботи, подання позовів до судових органів;
- економічні – застосування фінансових санкцій (штрафи, пені, неустойки), оформлення застави майна чи майнових прав, припинення постачання товарів;
- психологічні – телефонні або факсимільні нагадування, використання засобів масової інформації або інформування партнерів для створення ризику втрати ділової репутації боржника;
- фізичні – арешт майна боржника, що здійснюється органами державної виконавчої служби.

Отже, поліпшення обліку дебіторської заборгованості відіграє важливу роль у забезпеченні ефективної діяльності підприємства. Завдяки точному обліку дебіторської заборгованості підприємство може своєчасно виявляти прострочені борги та мінімізувати ризики неплатежів, що безпосередньо впливає на ліквідність. Правильний облік і контроль заборгованості дає змогу планувати надходження коштів та забезпечувати безперервність операційної діяльності. Завдяки достовірності обліку дебіторської заборгованості підприємство може оперативно реагувати на порушення платіжної дисципліни, застосовувати заходи стимулювання або санкції для дебіторів. Удосконалення методики обліку дозволяє формувати повну, точну й об'єктивну інформацію про стан дебіторської заборгованості, що підвищує довіру з боку інвесторів, кредиторів і партнерів.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження теоретичних і практичних аспектів організації обліку та контролю дебіторської заборгованості, а також її відображення в податковій системі, відповідно до поставлених цілей, було досягнуто наступних результатів.

Уточнено, що дебіторська заборгованість є економічною категорією, яка відображає права підприємства на отримання коштів у результаті здійснених господарських операцій. Дебіторська заборгованість є частиною активів підприємства і свідчить про право компанії на одержання грошових коштів або інших економічних вигод. Її зміст інтерпретується через економічний, юридичний та обліковий підходи. З метою забезпечення належного відображення в обліку та звітності дебіторська заборгованість класифікується за різними критеріями: за строками погашення (поточна і довгострокова), за ступенем надійності (нормальна, сумнівна, безнадійна), а також за характером валюти (монетарна, немонетарна). На виникнення дебіторської заборгованості на підприємствах національної економіки впливають різноманітні внутрішні та зовнішні фактори бізнес-середовища, які пов'язані з організацією господарської діяльності, ринковими умовами, а також фінансовою дисципліною контрагентів.

Визначено, в сучасних умовах інтеграційних процесів національної економіки до міжнародного бізнесу, підприємства можуть вести облік відповідно до національної регламентації, або застосовувати міжнародні стандарти обліку та звітності. Національне нормативне облікове регулювання дебіторської заборгованості охоплює положення Податкового кодексу України, а також національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, зокрема НП(С)БО 10 та НП(С)БО 13. Ці документи регламентують визнання дебіторської заборгованості як активу, порядок її оцінки, класифікацію, відображення в обліку, а також механізми списання безнадійної заборгованості та розкриття інформації у примітках до фінансової звітності. Постійні зміни в нормативно-правовій базі потребують оперативного коригування облікової політики, що не завжди ефективно впроваджується на практиці.

За результатами аналізу облікової практики підприємств виявлено низку проблем, серед яких: складність оцінки дебіторської заборгованості, недостатня організація процесу формування резерву сумнівних боргів, неузгодженість облікових реєстрів, а також брак уніфікованих документів для супроводу інкасаційних заходів. Встановлено, що відсутність системного підходу до ведення обліку за строками виникнення та погашення боргів ускладнює контроль, знижує достовірність резервів та обмежує ефективність управління. Методика оцінки дебіторської заборгованості часто є недосконалою: резерв сумнівних боргів формується формально, без глибокого аналізу платоспроможності боржників. Ускладнення викликає й документальне оформлення заборгованості, що утруднює обґрунтування права на її стягнення або списання. Аналітичний облік нерідко недостатньо деталізований, що ускладнює контроль і прогнозування грошових надходжень. Крім того, відсутність належного моніторингу за строками погашення боргів призводить до накопичення сумнівної дебіторської заборгованості. Проблеми також виникають під час списання безнадійних боргів через складність процедур і ризик податкових наслідків.

Встановлено, що ПрАТ «Виноградар» є підприємством АПК півдня України, знаходиться в Одеській області та займається виробництвом і переробкою аграрної продукції, яка належить до виноградо-виноробної сфери, а також впроваджує інші види діяльності в агропродовольчій сфері. Підприємство є суб'єктом малого бізнесу, платником податку на прибуток і ПДВ за загальною системою оподаткування та подає звітність відповідно до Податкового кодексу України і НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність». Підприємство має досить значну вартість ресурсів (активів), які сформовано за рахунок власних джерел фінансування. Використовуючи наявні ресурси ПрАТ «Виноградар» отримує економічні вигоди у вигляді виробленої продукції з подальшою її реалізацією, що в порівнянні з понесеними витратами дозволяє формувати прибутки. Проте, результати діяльності відзначаються зниженням отриманих

доходів та фінансових результатів, що спричинено повномасштабною війною та втратою ринків збуту виноробної продукції.

За результатами дослідження загальної організації обліку встановлено, що обліковий процес дебіторської заборгованості на підприємстві ПрАТ «Виноградар» здійснюється за певними етапами її формування, наявності та погашення. Усі операції за формуванням та погашенням дебіторської заборгованості оформлюються відповідними первинними документами – Договорами поставки, накладними на відвантаження продукції, товарно-транспортною накладною, що підтверджує транспортування продукції, банківськими виписками, внутрішніми бухгалтерськими документами разі списання, переоцінки або визнання сумнівної/безнадійної заборгованості. Всі первинні документи, які забезпечують облік розрахунків з дебіторами, формуються в автоматизованій системі та повністю відповідають нормативним вимогам, встановленим щодо первинних документів. Облікові реєстри забезпечують систематизацію інформації про розрахунки з покупцями, замовниками та іншими дебіторами. На підприємстві має місце лише поточна дебіторська заборгованість, залишки якої на кінець звітного періоду відображаються у 2 розділі активу балансу.

Дослідження діючої системи обліку дебіторської заборгованості показало її відповідність чинним нормативно-методичним вимогам. У підприємства відображається лише поточна дебіторська заборгованість. Для обліку товарної заборгованості, що виникає під час реалізації продукції, використовується рахунок 36 з поділом на субрахунки для вітчизняних та іноземних покупців. На підприємстві ПрАТ «Виноградар» мають місце операції з формування та погашення дебіторської заборгованості за іншими операціями, наприклад, з надання послуг операційної оренди, з надання штатним робітникам безвідсоткової позики, реалізації виробничих запасів зовнішнім контрагентам, власно виробленої продукції робітникам підприємства. Розрахунки з іншими дебіторами ведуться на рахунку 37 за відповідними субрахунками. Інформація групується в системі 1С та інтегрується в синтетичні реєстри, з яких дані

потрапляють до фінансової звітності. Отже, за результатами оцінки діючої системи обліку дебіторської заборгованості на підприємстві ПрАТ «Виноградар» встановлено її відповідність основним принципам НП(С)БО 10. Водночас виявлено низку проблем: відсутність деталізації заборгованості за строками погашення, чіткої методики формування резервів, кредитної політики, інструментів стимулювання дострокового погашення, належного внутрішнього контролю та призначених відповідальних осіб.

Уточнено організаційно-методичні та практичні аспекти контролю розрахунків із дебіторами. Одним із методів контролю за дебіторською заборгованістю є інвентаризація розрахунків з контрагентами, як перевірка та документальне підтвердження реальності, обґрунтованості та своєчасності дебіторських сум, які відображено в обліку підприємства. На підприємстві ПрАТ «Виноградар» обліковою політикою передбачено обов'язкове проведення інвентаризації розрахунків з дебіторами. Причому рекомендовано проводити інвентаризацію у встановлені терміни залежно від обсягу проведених операцій з реалізації продукції. Під час перевірки правильності оформлення договорів та первинних документів порушень не виявлено. Дані з оборотно-сальдової відомості узгоджуються з балансом за формою № 1-м. Разом з тим зафіксовано недоліки в частині несвоечасного контролю заборгованості. Рекомендується запровадити внутрішній контроль за дебіторською заборгованістю, зокрема розробити програму контролю розрахунків з покупцями та формування відповідних робочих документів.

За результатами проведеного аналізу встановлено, що дебіторська заборгованість посідає друге місце в складі оборотних активів підприємства, у 2023 році на долю дебіторської заборгованості приходилося 26,2% загальної вартості оборотних активів, а у 2024 році – 20,3%. Динаміка абсолютної величини дебіторської заборгованості віддзеркалює певні коливання. У 2024 році дебіторська заборгованість, яка сформувалася за рахунок відвантаження покупцям продукції та товарів, порівняно із 2021 роком зменшилася на 426,1 тис. грн., а порівняно із попереднім 2023 роком збільшилася на 1815, 0 тис. грн.

На підприємстві є заборгованість за розрахунками з бюджетом, яка виникає за операціями з формування сум податку на додану вартість у разі перерахування передоплати, а також може бути сформована за рахунок нульової ставки ПДВ при здійсненні експортних операцій за цією заборгованістю не спостерігається значних змін. Винятком став 2022 рік, у якому дебіторська заборгованість покупців мала найменше значення та становила лише 570,90 тис. грн. ситуація спричинена початком повномасштабної війни та негативними змінами у діяльності підприємств національної економіки. Позитивним є співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Аналіз платоспроможності показав, що за показниками поточної та проміжної ліквідності платоспроможність підприємства ПрАТ «Виноградар» відповідає нормативному значенню. Що стосується абсолютної платоспроможності, то за цим показником спостерігаються незначний рівень платоспроможності підприємства ПрАТ «Виноградар».

Для вдосконалення обліку дебіторської заборгованості рекомендовано: впровадити класифікацію видів заборгованості, визначити критерії віднесення її до безнадійної відповідно до законодавства, окреслити перелік видів поточної заборгованості, щодо якої створюється резерв сумнівних боргів. Доцільно застосовувати аналітичну відомість з поділом за строками виникнення та погашення, а також оперативні форми звітності. Отже, для підприємства доцільним є впровадження ефективних заходів, спрямованих на покращення оборотності дебіторської заборгованості. Це, своєю чергою, залежить від налагодження надійних договірних відносин із контрагентами, забезпечення їхньої платоспроможності, впровадження продуманої кредитної політики, а також удосконалення виробничого процесу, що дозволить виготовляти якісну продукцію, конкурентоспроможну як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Впровадження зазначених рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності обліково-аналітичного супроводу дебіторської заборгованості в межах системи управління фінансовими ресурсами ПрАТ «Виноградар».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адонін С. В., Калашнікова Ю. М., Смолянський А. А. Управління діловою активністю підприємства в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. URL: DOI: 10.32702/2307-2105-2021.12.88.
2. Бардадим М., Свічкарь Н. Облік та управління дебіторською заборгованістю для зміцнення фінансової безпеки підприємств. *Економіка та суспільство*, 2023. Випуск 50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-11> (дата звернення 20.04.2025).
3. Бразілій Н.М., Крот Ю.М., Пастернак Я.П. Особливості обліку дебіторської заборгованості в сучасних умовах господарювання. *Причорноморські економічні студії*. 2023. Випуск 82. С. 114-119.
4. Булкот Г.В., Хукаленко М.В. Особливості обліку та контролю дебіторської заборгованості на підприємствах, установах, організаціях України. *Економіка, фінанси, право*. 2020. № 1. С. 6-9.
5. Вітренко О.В., Катранжи Л.Л., Придацько Е.М. Організація обліку дебіторської заборгованості в системі управління ризиками. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Випуск 34. С. 35-42.
6. Гамова О.В., Козачок І.А., Вініченко К.Г. Особливості визнання організації обліку та контролю дебіторської заборгованості у бюджетній установі. *Економіка та держава*. 2017. № 1. С. 59-64.
7. Глушач Ю. С. Проблеми облікової оцінки дебіторської заборгованості в фінансовій звітності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-40> (дата звернення 20.04.2025).
8. Добрунік Т. П. Проблемні аспекти обліку та відображення у звітності дебіторської заборгованості для цілей управління. *Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю ОНЕУ (Одеса, 20 травня 2021 року)*. Одеса: ОНЕУ, 2021. С. 21-23.

9. Кемарська Л.Г. Особливості обліку дебіторської заборгованості на коксохімічних підприємствах. *Економічний вісник дніпровського державного технічного університету*. 2021. № 1(2). URL: <http://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/232598> (дата звернення 20.04.2025).

10. Кравченко О. В., Кобець Т. В. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її вдосконалення. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 25. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-58> (дата звернення 20.04.2025).

11. Курило О. Б., Карпець А. Р. Методологічні аспекти управління дебіторською заборгованістю. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-69>

12. Левадський І. Особливості списання дебіторської заборгованості. URL: <https://oblikbudget.com.ua/article/289-osoblivost-spisannya-debtorsko-zaborgovanost> (дата звернення 20.04.2025).

13. Лоханова, Н. О., & Сиротенко, Н. А. (2024). Дискусійні обліково-аудиторські аспекти дебіторської заборгованості підприємств України в умовах особливого правового режиму. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, (13). URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-13-09-01> (дата звернення 20.04.2025).

14. Макаренко А. П., Левитська Д. Ю. Удосконалення обліку та внутрішнього аудиту розрахунків з дебіторами на торговельних підприємствах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 1. С. 30–38. DOI: [10.32702/2306-6814.2021.1.30](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.1.30)

15. Мамонтова Н. А., Глущик М. М. Особливості обліку та управління дебіторської заборгованості підприємства в сучасних умовах. *Modern Economics*. 2023. № 39(2023). С. 112-117. URL: DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V39\(2023\)-17](https://doi.org/10.31521/modecon.V39(2023)-17). (дата звернення 20.04.2025).

16. Марусич, О., Шарманська В. Дескриптивні засади ведення бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості та її репрезентація у

звітності. *Економіка та суспільство*, 2022. № 35. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-27>. (дата звернення 22.04.2025)

17. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку фінансової звітності
URL : <https://mof.gov.ua /uk/ mizhnarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti> (дата звернення 20.03.2023).

18. Мулик Т. О. Аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості в системі управління підприємства. *Агросвіт*. 2022. № 9-10. С. 69–78. URL: DOI: [10.32702/2306-6792.2022.9-10.69](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.9-10.69)

19. Назаренко О.В., Лукаш Т.В. Формування окремих компонент облікової політики підприємств щодо дебіторської заборгованості. *Агросвіт*. 2021. № 12. С. 15-21.

20. Офіційний сайт ПрАТ «Виноградар» URL: <https://youcontrol.com.ua/> (дата звернення 24.03.2025).

21. Офіційний сайт ПрАТ «Виноградар» URL: <https://clarity-project.info/smidu/13911074?year=2020> (дата звернення 24.03.2025).

22. Пінчук Т.А Стефанович, Н.Я., Кумейко, А.В. Економічна характеристика дефініції «дебіторська заборгованість та методологічні підходи до її класифікації. *Економіка та суспільство*, 2023. Випуск 47. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-66> (дата звернення 20.04.2025).

23. Петик Л. О, Фелісеєв В. А. Ділова активність промислових підприємств в Україні. *Економічний простір*. 2022. № 181. С. 188-191. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-33> (дата звернення 20.04.2025).

24. Попова В.Д., Кузь В.І. Удосконалення обліку дебіторської заборгованості у контексті формування інформаційного забезпечення управління платоспроможністю суб'єкта господарювання. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Випуск 4 (21). С. 104-109.

25. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкція щодо його застосування : Наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. №

291. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11) (дата звернення 20.04.2025).

26. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: [https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/2755-17](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17) (дата звернення 20.04.2025).

27. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства: Наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 р. № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text> (дата звернення 20.04.2025).

28. Про затвердження Методичних рекомендацій по заповненню форми фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28.03. 2013р. № 433. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MF13020.html (дата звернення 20.04.2025).

29. Про затвердження НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/z0336-13> (дата звернення 20.04.2025).

30. Про затвердження НПСБО 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Міністерства фінансів України від 10 серпня 1999р № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/z0336-13> (дата звернення 20.04.2025).

31. Про затвердження НПСБО 13 «Фінансові інструменти»: Наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 2001 р. № 559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/z0336-13> (дата звернення 20.04.2025).

32. Про затвердження НП(С)БО 15 «Дохід» : Наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення 20.04.2025).

33. Про затвердження НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів: Наказ Міністерства фінансів України від 10 серпня 2000 р. №193. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00> (дата звернення 20.04.2025).

34. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ міністерства фінансів від 02.09.2014 р. № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення 20.04.2025).

35. Про затвердження форми Звіту про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт: Наказ Міністерства фінансів України від 28.09.2015 № 841. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 20.04.2025).

36. Пугаченко О. Б., Зарудна Н. Я. Внутрішній контроль порядку відображення в обліку дебіторської заборгованості. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 37. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-73> (дата звернення 20.04.2025).

37. Рудика В.І. Управління дебіторською заборгованістю як складник управління фінансовою діяльністю підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. Випуск 30. С. 433-437.

38. Славута О. І., Матвеева Н. М., Огурцов М. М. Аналітичний інструментарій управління діловою активністю підприємства в сучасних умовах. *Бізнес інформ* 2024. № 12. С. 161-170. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2024&abstract=2024_12_0_161_170&lang=ua (дата звернення 20.04.2025).

39. Степаненко О.І., Дубовик М.Ф. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. Випуск № 2(88). С. 116-125.

40. Томчук О. Ф. Аналіз платіжної спроможності підприємства та відображення її в обліку: сутність, класифікація, оцінка. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 51. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-16> (дата звернення 20.04.2025).

41. Томчук О.Ф., Сидоренко І.М. Методика проведення аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Фінанси, облік, банки*. 2019. № 1(24). С.94-101.

42. Турпак Т. Г., Бойко Н. В., Карлова І. О., Масалітіна В. В. Дисконтування дебіторської заборгованості у обліку та аналізі. *Ефективна*

економіка. 2021. № 2. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8670>
(дата звернення: 27.04.2025). URL: DOI: [10.32702/2307-2105-2021.2.97](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.2.97)

43. Чакалова Н. С. Розробка робочих документів для проведення внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на промислових підприємствах. *Агросвіт*. 2018. № 22. С. 81–90

44. Чеpecь О. Г., Юрченко С. В., Волчанська Л. В. Теоретико-методологічні основи визначення дебіторської заборгованості та її класифікація. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 61. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-160> (дата звернення 20.04.2025).

45. Шкірба К.В., Саф'яник О.М., Воронко О.С. Аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості в системі управління підприємством. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. № 60, 2020 С. 106-110.

46. Якимова Л.П., Карєлова О.В. Формування обліково-аналітичної інформації комунального підприємства щодо дебіторської і кредиторської заборгованості в контексті забезпечення ділової комунікації. Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал. 2019. №5-6. С. 144-149.

47. Ясіновська, І.Ф., Фелісеєв В.А. Ділова активність промислових підприємств України: Оцінка, проблеми та напрями забезпечення. *Економіка та суспільство*, 2022. (44). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-16> (дата звернення 20.04.2025).

ДОДАТКИ